

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.34.1.2>

Halid Bulić

DVOSTRUKI DISTALI ANAMON I ANAMONAJ I SRODNI IZRAZI U BOSANSKOM JEZIKU

dr. sc. Halid Bulić, Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet
halid.bulic@ff.unsa.ba <https://orcid.org/0000-0002-4779-5571>

izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.4(497.6)'367.626

rukopis primljen: 7. travnja 2022; prihvaćen za tisak: 24. svibnja 2022.

Tema ovoga rada su riječi i konstrukcije sastavljene od distalnog priloga anamo i oblika ličnih zamjenica on, ona... ili distalnih pokaznih zamjenica onaj, ona... U bosanskom jeziku postoji veći broj takvih "dvostrukih distala", a među njima se ističu anamõn, anamõna, anamõnäj, anamõnä te ànamo òn i ànamo ònaj. Takvi se izrazi uglavnom ne bilježe u rječnicima i rijetko se koriste u pisanim tekstovima. Čak i govornici nerijetko pokazuju nesigurnost u vezi s njihovim promjenama, ali obično poznaju bar jedno od nekoliko značenja tih izraza ili znaju opisati primjerene kontekste u kojima se koriste. U radu se opisuju gramatičke osobine, značenja i pragmatičke odlike "dvostrukih distala" na osnovu podataka dobijenih putem korpusne i internetske pretrage te ankete sprovedene na 150 ispitanika.

Ključne riječi: *distal; zamjenica; imenica; deiksa; govorni čin*

1.

U bosanskom se jeziku na razne načine kombiniraju, ponekad čak i srastaju, distalni prilog *anamo* (što je dijalekatska varijanta standardnojezičkog priloga *onamo*) i zamjenice *on* i *onaj* (u muškom i ženskom rodu, u jednini i množini). Značenje i samih navedenih zamjenica najčešće podrazumijeva neprisutnost i udaljenost njihova referenta od govornika

(deiktičkog središta) pa njihovim kombiniranjem s prilogom *anamo* nastaju riječi i konstrukcije koje označavaju “dvostruku distalnost”: *anamon* (*anamonna*, *anamoni*...), *anamo on*..., *anamonaj*..., *anamo onaj*... i sl. Takve su riječi i konstrukcije zanimljive za istraživanje zbog nekoliko razloga. Prije svega, nedostatan su popisane i opisane u rječnicima, ne zna se mnogo o njihovim varijacijama, sličnostima i razlikama između varijacija, značenjima i okolnostima upotrebe. Također se ne zna mnogo ni o njihovim gramatičkim osobinama, naprimjer, jesu li riječi ili konstrukcije (sintagme), a ako su riječi, jesu li imenice ili zamjenice itd. Njihovu dosadašnjem manjkavu opisu djelimično je uzrok i to što se dosta rijetko koriste u pisanim tekstovima, a i u govoru, opet, samo u određenim kontekstima. Uz to, činjenica da je u njih ugrađena dijalekatska riječ *anamo* permanentno obeshrabruje lingviste da ih upisuju u standardološke rječnike i priručnike. S druge strane, ni izvori za proučavanje dijalekata ne donose naročita svjedočanstva o takvim izrazima. Stoga smatramo da su oblici, značenja i upotreba takvih riječi i konstrukcija vrijedni posebnog ispitivanja pa ćemo u nastavku teksta pokušati odgovoriti na sva relevantna pitanja o njima.

2.

Prije početka istraživanja imali smo vlastite intuicije samo o obliku *anamòn* i dvama njegovim značenjima, koja smo za početak definirali kao: 1. ‘šejtan, đavo, vrag, džin’ i 2. ‘mrska drugost’. Drugo navedeno značenje oslanja se na poznatu i dobro opisanu dihotomiju “vrijednosti” *mi* : *oni*, gdje *mi* predstavlja pozitivne ili neutralne vrijednosti, a *oni* negativne.¹ U takvoj konstelaciji odnosa *anamoni*, *anamo oni* i sl. pojavljuju se kao vrijednosti koje su još više negativne od vrijednosti *oni*, tj. još više udaljeni od pozitivnih vrijednosti koje su predstavljene zamjenicom *mi*. Pitanje koje nas je potaknulo na istraživanje bilo je to je li riječ *anamon* imenica ili zamjenica. A to je pitanje nametalo dvije hipoteze:

1) Riječ *anamon* je zamjenica, u gramatičkim opisima zanemarena zamjenica kojoj treba posvetiti pažnju prilikom opisivanja i nabranjanja zamjenica.

2) Riječ *anamon* je imenica, i to imenica čija se promjena (G *anamnjega*, D *anamnjemu*...) ne uklapa ni u jedan od pet poznatih imeničkih deklinacij-

¹ O dihotomijama *mi* – *vi*, *mi* – *oni* i sl. v. Katnić-Bakaršić (2012), Šehović (2012: 194) i Bulić (2018: 113–123).

skih obrazaca u bosanskom jeziku (nulta deklinacija, A, E i I deklinacija te pridjevska deklinacija imenica)² pa stoga treba predvidjeti i šesti tip imeničke deklinacije u bosanskom jeziku – *zamjeničku deklinaciju imenica*.

Potvrđivanje bilo koje od navedenih hipoteza predstavljalo bi određeni teorijski doprinos gramatičkom opisu deklinacijskih riječi u bosanskom jeziku.

U sljedećoj fazi istraživanja pretražili smo dostupne rječnike i *Upitnike za ispitivanje bosansko-hercegovačkih govora*, potom smo izvršili korpusnu i internetsku pretragu. Te su nas pretrage dovele do relativno malo potvrda upotrebe riječi *anamon* (oko 60), ali su dovele do saznanja da postoji više sličnih izraza, da se oni različito pišu (npr., *anamon*, *anamo on*, *anamoon*), ali i dekliniraju (npr. oblici akuzativa *anamona*, *anamnjega*, *anamonjega*), da se odnose na veoma raznovrsne referente i imaju više značenja te da čak imaju i određeni kreativni potencijal. Ipak, pisane potvrde do kojih smo došli pretragama učinile su nam se nedovoljne za opis svih oblika i značenja pa smo značajan dio podataka o njima sakupili i elicitacijom – anketom te u nekim slučajevima usmjerenim usmenim konsultacijama (koje su previše slobodne da bi se mogle smatrati intervjuom). U nastavku teksta predstaviti ćemo rezultate do kojih su dovele spomenute pretrage.

3.

Rječnici bosanskog jezika uglavnom ne navode riječi *anamon*, *anamonaj* i slične izraze (usp. Isaković 1992, Halilović 1996, Jahić 1999, Čedić i dr. 2007, Bulić 2009, Halilović – Palić – Šehović 2010). Budući da navedeni izvori mahom imaju tendenciju da budu normativni ili su, pak, rječnici manjeg obima i “strožijeg” izbora riječi, to je sasvim očekivano i razumljivo. Riječ *anamon* navodi se jedino u Jahićevu *Rječniku bosanskog jezika*, ali i tu sa sumnjivim akcentom, samo jednim značenjem i samo jednim primjerom:

“**anamòn** (anamòn izg.) zamj. m. < gen. jd. anamonjèga || anamonjègā, dat. lok. jd. anamonjèmu, nom. mn. anamòni, gen. mn. anamonjih, dat. instr. lok. mn. anamonjima > etnol. pejor., on, onaj (sa obaveznim negativnim stavom, odbacivanjem, odvratnošću, osudom i sl.) [ja sam, izmičući anamonjemu,/ bježala i od svoga gologa tijela. Latić]” (Jahić 2009: 83)

² O takvoj klasifikaciji imenica v. Tafra (2004: 171–172) i Marković (2012: 268–285).

Kako smo spomenuli, ni sama “polazna” riječ *anamo* ne bilježi se često u rječnicima. Tu smo riječ pronašli samo u velikim rječnicima JAZU i SANU, čija je priroda zaista općenita, a ne standardološka:

“ĀNAMO, *adv. vidi onamo, od čega je i postalo; samo u naše vrijeme u Dalmaciji.* M. Pavlinović” (*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika 1880–1882*: 83)

“*anamo* pril. pokr. *onamo; tamo.* – Već iunaštvo pokaž’de *anamo* | Prema sili Rišćanska dušmana (Sar. 4, 69). Gospodar je naređeval ... ovaj *avamo*, onaj *anamo* (Šušnjevo, Božičević J., ZNŽ 11, 82). (*Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika 1959*)

U potonjem se rječniku navodi i konstrukcija *anamo on (ona, ono...)* te jedno njeno značenje:

“Izr. ~ *on (ona, oni, njega, nju i dr.) pej. v. tamo on, uzrečica za izražavanje želje da nešto ne zadesi onoga koji priča ili slušaoce, u značenju: daleko bilo od nas.* – Velik je, *anamo on*, obješenjak (NPr, BV 1906, 125). Doš’o pop i taman da ih vjenča kad ti, *anamo nju*, da prostiš popadoše muke (Šub. 4, 52). Sjedi ... na sokaku, a ima ... tijelo čovječije ... rep konjski, a glava, take glave nema ni u jednog hajvana, modra je glava “*anamo njegova, nalet ga bilo*” (Kik. 1, 339).” (Ibid.)

Izrazi i opisi iz Jahićeva rječnika i rječnika SANU pokazuju određene sličnosti i razlike. Jahić izraz *anamon* tretira kao riječ, pripisujući mu pripadnost zamjenicama. U rječniku SANU izraz *anamo on* tretira se kao konstrukcija, što se potvrđuje pisanjem dijelova razdvojeno. Opisi upotrebe koji se navode također imaju sličnosti i razlika. Sličnost je u stilskoj odrednici *pejorativnosti*, a razlika u tumačenju značenja, odnosno uzroka i konteksta upotrebe izraza. Jahić ističe negativan odnos govornika prema referentu izraza, odnosno vrijednosni sud, dok se u rječniku SANU ističe upotreba izraza radi izbjegavanja tabua,³ u smislu “zaštitne formule”, kao oblika aktiviranja magijske funkcije jezika.⁴

³ O tabu riječima u bosanskom jeziku v. u: Kasumović (1991) i Šehović (2003).

⁴ Magijska je funkcija jezika “zasnovana na verovanju u suštinsku i sudbinsku vezu između reči i onoga što one označavaju. Ona se primarno manifestuje u običajima i obredima

4.

U *Upitnik za ispitivanje bosansko-hercegovačkih govora* (Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Sarajevo, 1976, str. 152) uvršteno je i pitanje o leksemima “đav(a)o, vrag, šejtan” (pitanje 1584), koji su sinonimni jednom značenju riječi *anamon*. Za potrebe ovog istraživanja pregledali smo podatke o spomenutom pitanju u 102 *Upitnika* koji su nam dostupni i ni u jednom nismo pronašli bilješku o upotrebi riječi *anamon*. Doduše, *anamon* nije riječ koja je predviđena i ciljano tražena, ali je logična pretpostavka da bi je ispitivači zabilježili da su je čuli. U nekim smo *Upitnicima* pronašli podatke o upotrebi sinonima *nálet* (u mjestima Lug kod Jablanice, Delijaši kod Trnova i Džanići kod Konjica), *náletnjāk* (Bjelosavljevići kod Sokoca) i *anátemnjāk* (Drecelj kod Olova), koji, kao ni *anamon*, nisu predviđeni u tekstu pitanja, ali su ih ispitivači zapazili i zabilježili.

5.

Riječ *anamon* i slične izraze potražili smo i u *Korpusu bosanskih tekstova na Univerzitetu u Oslu (Oslo korpus)*. Pronašli smo samo jedan primjer:

(1) Gazda bi započinjao: – Gdje si, lopove nijedan – počeo bi nekim glasnim šapatom. – Što radiš, žutonja moj? – A ja bih mu se, vrteći repom i zveckajući lancem, uvijao oko nogu. – Će si, vucibatino mala?... Bogami, narasto si... Što kažeš... štooooo? Jesu li te oni ružili, ružili, ružili?... Oni, **anamoni**... dušmani jedni. Lisu moga ružiti? Tko je to vidio? Mi ćemo njih... hoćemo, jakako, hoćemo, bezbeli! Što oni misle? He!? Ne smiju oni našeg cuku dirat, ne smiju... (Oslo korpus, 24. 11. 2021)

Primjer potječe iz djela *Djetinjstvo pod Vrtaljicom* Kemala Mahmutefendića (Bosanska riječ – Das bosnische Wort, Wuppertal, 1994), a odnosi se na osobe koje su uznemiravale govornikova psa i ima funkciju *prijekora odsutnome* (trećem licu) da bi se odobrovoljio sagovornik (drugo lice) ili da bi se govornik (prvo lice) dodvorio sagovorniku. U svakom slučaju, značenje je dosta udaljeno od značenja ‘šejtan’, ne podrazumijeva govornikov strah od referenta riječi niti gađenje i odvratnost, ali podrazumijeva donekle negativan stav o referentu.

magije i religije – npr. kroz verbalni tabu, tj. zabranu imenovanja određenih lica, srodnika, radnji ili odnosa iz straha da se time ne prizovu sile zla, ili pak kroz poželjno imenovanje ljudi i životinja” (Bugarski 2003: 40).

6.

Potvrde upotrebe riječi *anamon* i sličnih izraza mogu se naći i u književnosti, naročito u govoru likova i u tekstovima koji se ugledaju na stil narodne književnosti. Međutim, treba znati da se i u takvim djelima ti izrazi koriste rijetko. Bilo bi zaista veliko (“skupo”), a malo produktivno ulaganje u pregledanje velike količine književnog teksta isključivo radi potrage za takvim riječima. Ovdje ćemo navesti nekoliko primjera koje smo zapazili u književnosti usput – tragajući za drugim pojavama ili slučajno.

Riječ *anamon* upotrijebio je i Derviš Sušić u govoru lika kadije u pripovijetki *Kaimija*:

(2) Dođi sebi, dragi Hasane Kaimijo... pa prekosutra u petak seljaci treba na čaršiji da se skupe, da zajedno s esnaflijama zagalame pred mojom meščemom, da od mene ištu oprost od poreza i daća, da im ja otvorim hambare i žito podijelim, a kako ću, kaži – kako njega, krivca, iz šaka da pustim, njega glavnog za taj dogovor, iako nije baš glavni, ali jest... *anamon*, ćafir, prvi i najgrlatiji, da ga pustim da mi sutra zorom šiljte poda mnom zapali? (DSK, 104)

Riječ je upotrijebljena u nominativu, a odnosi se na kujundžiju Sadika, koji potiče pobunu i, po shvatanju govornika, zaslužuje kaznu.

U primjerima (1) i (2) riječ *anamon* odnosi se na osobe koje su u očima govornika negativci, koje zaslužuju kritiku.

Više upotreba izraza *anamo onaj* potvrđeno je u djelima Rešada Kadića. U kratkom romanu *Ilhamijin put u smrt* izraz je upotrijebljen u nominativu:

(3) Rekoše da si poš'o u Travnik. Da te zove... *anamo onaj*... (RKI, 28)

U navedenom se iskazu lik romana Hamzaga obraća samom Ilhamiji, a izraz *anamo onaj* odnosi se na vezira Dželaliju, koji je pozvao Ilhamiju u Travnik, gdje će naložiti njegovo pogubljenje.

U pripovijetki *Posljednji Lubo* Kadić je upotrijebio izraz u ženskom rodu: *anamo ona*:

(4) Čula je da ga je obandijala nekakva tuđinka, Mađarica, jedna od “*anamo onih*”, i da je i dan i noć s njom. (RKP, 141)

Autor je izraz stavio u navodnike, svjestan njegove stilske obilježeno-
sti. Izraz je upotrijebljen u genitivu množine, a odnosi se na bludnice.

Dva su primjera upotrebe izraza *anamo onaj* u Kadićevu romanu *Baše-
skijin posljednji zapis*:

(5) Onda su se Turhanije obratile šeh-hadži-Mehmedu, moleći
ga da on utječe na “*anamo onoga*”, kako su zvali Ismet-bega.
(RKB, 52)

(6) U Saraj’vu su, kaže on, birvaktile živjela dva brata. Mlađem
je bilo ime Jakub, a starijem Junuz, a oba su, *anamo oni*, bili
gutavi. (RKB, 138)

Ismet-beg Turhanija iz primjera (5) svojevrsna je “crna ovca” u porodi-
ci – stariji, neoženjen, voli piće i zabavu, ali i rado dijeli siromašnima. Po
mjerilima njegove porodice, koja ga i naziva *anamo onim*, ne ponaša se do-
lično, tako da upotreba tog izraza ima funkciju prijekora i “odricanja od
odgovornosti”, stvaranje utiska o distanci između referenta izraza i govornika.
Izraz je upotrijebljen u akuzativu s prijedlogom i stavljen je u
navodnike, kao što je u navodnicima upotrijebljen i izraz *anamo ona* u prim-
jeru (4). U primjeru (6) izraz *anamo oni* upotrijebljen je kao formula za
zaštitu govornika i prisutnih od bolesti, odnosno mahane koja se spominje.
Izraz je odvojen zarezima od ostatka teksta, čime se ističe činjenica da ga
autor tretira kao dio “naknadno” ili “neplanirano” umetnut u strukturu
iskaza. To je značenje koje je spomenuto u rječniku SANU.

Stihovi u primjeru (7), koji su upotrijebljeni i za oprimjerenje upotre-
be riječi *anamon* u Jahićevu rječniku, potječu iz četvrtog pjevanja poeme
Srebrenički Inferno Džemaludina Latića:

(7) Ja sam, izmičući *anamonjemu*, / bježala i od svoga golog
tijela (DžLS, 48)

Riječi izgovara lik Neznana Bošnjanka, žrtva silovanja, a riječ *anamon*
odnosi se na njenog silovatelja.

Isti je referent riječi i u primjeru (8), koji je iz pjesme *Epski junaci u Sre-
brenici* Enesa Topalovića:

(8) Petnes i po je imala kad su je odveli *anamooni* (ETE, 37)

U primjeru (8) jedinice *anamo* i *oni* napisane su sastavljeno, a u pisanju
su sačuvana dva *o*, nije došlo do očekivanog sažimanja. To je jasan dokaz da

se u vezi s konstrukcijama i riječima kojima se bavimo u ovom radu mogu pojaviti nepredvidivi oblici. Ovdje je bitno zapaziti da na osnovu gramatičkog konteksta ne možemo biti sigurni da li je *oni* u *anamooni* lična (*òni*) ili pokazna zamjenica (*ðni*). Referenti riječi i konstrukcija u ovim su slučajevima jasni. To su konkretni počinioci genocida u Srebrenici, silovatelji, zločinci, tako da se riječima *anamon* i *anamooni* označava najveće zamislivo ljudsko zlo, koje se ne želi imenovati, ali se spominje s prijezirom. Ne može se reći da su navedeni izrazi upotrijebljeni kao oblik zaštitne formule – kontekst jasno pokazuje da te riječi ne pružaju zaštitu.

7.

Značajan broj upotreba riječi *anamon* i sličnih izraza zabilježili smo u internetskim izvorima – kolumnama, osvrtima, komentarima, forumima... Neke kolumne imaju literarnu tendenciju, ponekad i vrijednost. Pronađeni primjeri pokazuju raznolikost referenata na koje se mogu primijeniti takvi izrazi, kao i stepen osude, prijekora ili želje za distancom koje govornici iskazuju upotrebom takvih izraza.

7.1.

U prethodnom smo odlomku naveli nekoliko primjera iz djela Rešada Kadića. Internetska pretraga pokazala je da postoje autorice i autori koji relativno često, mnogo češće nego “prosječni autori”, koriste izraze tipa *anamon*. Jedna od takvih autorica je Đenana Bajraktarević. Navest ćemo primjere zabilježene u njenim tekstovima:

(9) O nekim stvarima bi se glasnije kazivalo, a o nekima bi se samo sa povjerljivim. I to potihlo. Sebi u bradu. Da ne čuje *anamon*. Najčešće samo sa jednim dobrim insanom oko kojega se ne kupe *anamoni*. (ĐBV)⁵

(10) Sastali se kažu, isti. Glođali se cijeli život. On nju. Ona njega. Oblagivali se među se. A usput kad se primire onda su druge oblagivali. I tako oni na vrata. *Anamoni* sa njima. (ĐBV)

⁵ Svi internetski izvori iz kojih navodimo primjere u ovom radu posjećeni su između 12. i 25. 11. 2021. godine.

(11) Ako ćete mi ovdje servirat *anamone* iz vas da ih jede ova kuća, da znadete dobro da ovdje nejma takve sofre da vam jezike ugosti. Podiže štap a kako štap podiže tako se i njih dvoje i *anamoni* sa njima pridigoše pa bez kelama i selama izadoše da ih vjetar goni. (ĐBV)

(12) A čini mi se da danas, jako i kad, puštamo više one koji uza se imaju još hrpu *anamnjih* sa sobom. Pa ni u vlastitoj kući nisi rahat. (ĐBV)

(13) Kažu da je jedna u selu bila vila, *anamona*, pa je vazda ćurlikom vezali za narednu godinu. (ĐBJ)

(14) Još dodade ako mu se ona kutija ugasi belćim će ga *anamoni* vrćat a ono lanet kad te vrne i zapovrne samo ti ostane gorit i izgorit pa iznova sve dok ne naplatiš račun što remetiš redove svjetova. (ĐBČ)

(15) Ko zna ko li insana malehnog dočeka na ulazu u ovaj svijet pa se pripane toliko vendar mu duša u nosu stane od straha, jal od *anamoni* jal od Allaha ko će znati. (ĐBO)

(16) Nama mlajima pričaj bi priču jal majka jal dedo kako tamo negdje kad projdeš u zli vakat iskoče svakakve ažbahe i *anamoni* pa svit pripadaju i strave da ti nakon toga više dunjaluk nikad nije isti. (ĐBŠ)

(17) Prikodan gledamo mi njih u kutiji a obnoć oni gledaju u nas i ibrete se di je nestala straha od Allaha jal od Boga Velikoga, kako god Ga insan zvaó. I ispade da nije nit do kutije nit do pokrivanja čaršafima veó je do *anamnjih* u nama koje smo pustili da hode u svaki vakat brez uzebismile i bez avdesta. (ĐBŠ)

(18) I tako na žici života Uzorite il *Anamnje* svaka žena se kreće ko po sirat ćupriji čekajući krajnji sud jezika koji je ližu sa svih strana. (ĐBN)

(19) U bašči za stolom na potpisu sporazuma sa đavlom režu taze ubranu jabuku prvog grijeha.

Prodani *Anamoni*.

U prozoru oglavačke kuće šamijska kera gori.

Umivena jutarnjom molitvenom rosom.

Vezom bora romori.” (ĐBP)

U primjerima (9–12) najviše je potvrda za riječ *anamon* u nominativu – 1 u jednini i 3 u množini. Budući da je oblik nominativa jednine *anamon*, a ne *anamonaj*, očekivali bismo da i nominativ množine glasi *anamòni*, a ne *anamòni*. To ne možemo potvrditi, jer riječi u tekstu nisu akcentirane, ali takva je pomisao logična. Međutim, oblici kosih padeža iz izvora ĐVB izazivaju novu sumnju. Akuzativ množine je *anamone*, i može se izgovarati kao *anamòne* (akcenatski korespondira s nominativom *anamòn*) i kao *anamònē* (korespondira s nominativom *anamònāj*). Oblik genitiva množine u primjeru (12) je *anamnjih*, za koji sigurno možemo ustvrditi da korespondira s nominativom *anamòn*. U primjeru (15) potvrđen je oblik genitiva množine *anamonih*, a u primjeru (17) oblik *anamnjih*. Oblik nominativa za ženski rod glasi *anamona*, a genitiv *anamnje*, ne *anamone*. Zaključujemo da se u citiranim tekstovima Đenane Bajraktarević većinom koriste oblici u kojima su spojeni prilog *anamo* i lična zamjenica *on* ili *ona*. To možemo sigurno tvrditi ili opravdano pretpostaviti za sve upotrijebljene oblike osim za oblik *anamonih* iz primjera (15). Obavijesti o akcentu oblika akuzativa množine *anamone* bile bi najdragocjenije za naše istraživanje, jer ukoliko bi se taj oblik izgovarao *anamòne*, imali bismo siguran dokaz da je riječ *anamòn* postala prava imenica, budući da bi se tako potvrdilo da je komponenta *on* već izgubila morfološku vezu sa svojom zamjeničkom suštinom. Niti bi više bilo *anamònē* (< òni) niti *anamnjih* (< òni), već nešto novo, što postoji samo u spoju *anamòn*.

Što se značenja tiče, u primjerima (9–17) riječ *anamon* odnosi se na šejtana ili vilu, odnosno na natprirodna bića. U primjeru (18) riječ *anamona* značenjski je suprotstavljena riječi *uzorita*, a u (19) se odnosi na nekog ko zaslužuje prijekor, osudu i prijezir.

7.2.

Još jedan od autora koji u tekstovima relativno često koriste riječ *anamon* ili *anamonaj* (nemamo potvrdu oblika nominativa jednine) jeste Edin Zubčević. Referenti koji se spomenutim oblicima označavaju jesu homoseksualci (20) i negativci različitih vrsta (21–22).

(20) Povorka ih, kao, vrijeđa? To nije u duhu Sarajeva. To nismo mi. To su *anamoni*. Neka to oni u svoja četiri zida. (EZI)

(21) Opet ćemo se radovati humanitarnoj pomoći, kao građani zemlje četvrtog svijeta. Onog koji je zaboravljen sam od sebe. Svijeta koji je bio napredan, nekada davno, a sada sa zavišću

gleda svako novo lansiranje komunikacijskog satelita u Ruandi, dok se bavi dumanjem o tečnim mikro procesorima i tranzistorima koje *anamoni* meću u vakcinu. (EZN)

(22) Omogućio je Trump ekstremnim desničarima, fašistima, rasistima, šovinistima i svima *anamonima* da budu ponosni na svoju zatucanost, primitivizam, agresivnost, idiotluk. (EZO)

(23) Opozicija nam još jednom nudi nadu da nada postoji. Ako se ispostavi da nisu bolji od onih koje žele da zamijene... teško nama svima, i njima i onima, i *anamonima*. (EZO)

U primjeru (23) ne može se jednoznačno odrediti na koga se odnosi riječ *anamonima*, jer se koristi kao duhovita dosjetka kojom se dopunjuje niz zamjenica za koje također ne možemo biti sigurni na koga se odnose.

7.3.

Po upotrebi riječi *anamon* ističu se i tekstovi s islamskom tematikom ili bar islamskim zaleđem. Primjeri (24–26) preneseni su u medijima, a po-tječu iz govora hfz. Sulejmana Bugarija:

(24) Što dopuštamo da se *anamon* igra sa svima? (SBP)

(25) *Anamon* je imao znanja i raznih diploma, ali, misleći da sve zna, ne htjede priznati Sveznajućeg. (SBP)

(26) Nekonektovano srce je dućan *anamonog*, to znači, kada srce naše nije konektovano s izvorom vjere, onda negativna energija ima prostor da se nastanjuje u nama. (MČH)

I u tim primjerima zapažamo da isti govornik upotrebljava forme lek-sema *anamon* i *anamonaj*. U svim je navedenim primjerima njihov referent šejtan, đavo.

U primjeru (27) referent riječi *anamon* također je šejtan, a primjer po-tječe iz predaje koja je zapisana po sjećanju:

(27) Kad se, rođeni moji, mumini okupe da juftare i posjedaju za sofru, Allah, dželešanuhu, naredi melekima: Idite, veli, dovucite *anamnjega*, lanet ga bilo. (OHK)

Predaja se pripisuje govorniku koji je bio dobro obaviješten o islamu, mnogo godina bio imam u zabačenim krajevima Podrinja, ali nije završio formalno obrazovanje.

I primjer (28) potječe iz zapisanog govora islamskog vjerskog službenika:

(28) Poturaju nam neke ideje o bosanstvu, naravno mi smo bosanci, ali bosanac je i onaj krvolok sa Romanije i sa Pala, bosanac je i onaj *anamon* iz Banjaluke koji govori da Bosne nema... (AOB)

Riječ *anamon* upotrijebljena je u nominativu, a odnosi se na konkretnu osobu, političara.

Primjer (29) zabilježen je u kolumni Aide Krzić:

(29) Jesu, kidišu neumorno, sistematski, kidišu s namjerom da zatru vjeru i uzdanje vjernika u Onoga Koji i nad njima bdije, Onoga Koji neće dati da se svjetlo vjere utrne. Oni, *anamoni*, imaju moć i vlast, imaju novac, imaju silu, ali su *sljepi, gluhi i nijemi* i nisu, *elhamdulillah*, od Njega, svepravednoga Sudije, jači. (AKK)

Riječ *anamoni* odnosi se na ljude pokvarenjake.

7.4.

Osim u tekstovima s vjerskom tematikom, značajan broj primjera zapazili smo u tekstovima na internetu u kojima se autori obaziru na društvene i političke pojave i obično ih kritiziraju. U njima se izrazi *anamon*, *anamonaj* i sl. najčešće odnose na 'drugog', obično 'morskog drugog' ili 'opasnog drugog'.

U primjeru (30) izraz *anamnjima* stavljen je u navodnike, a u kontekstu se jasno nazire ko *anamoni* jesu, a ko nisu:

(30) Robuju tako danas Bosanci u vlastitoj zemlji svaki dan. Ne robuju "*anamnjima*", oni su tamo, preko entitetske ili zamišljene kantonalne linije. Ali uredno robuju šefovima i poslodavcima kojima je jedina ideja vodilja da se zaradi što je moguće više para za gazdu. (DPK)

Anamoni su oni s druge strane administrativnih granica, u suštini predstavnici drugih etničkih zajednica, a nisu poslodavci koji su predstavljeni kao robovlasnici, u suštini klasni neprijatelji. Tako se u ovoj upotrebi riječi *anamon* etnički ili nacionalni kriterij uspostavlja kao dominantniji u podjelama od klasnog kriterija. Autorska je pozicija u ovom slučaju predstavljena kao neutralna, jer autor riječ *anamoni* koristi kao princip, trudeći se da se postavi iznad cijele situacije, ne dopuštajući da se izrijekom svrsta u neko “mi”.

Primjer (31) potječe iz teksta u kome se s velikim vremenskim odmakom komentiraju događaji iz ratnih zbivanja u Bosni i Hrvatskoj početkom devedesetih godina 20. stoljeća:

(31) Nejse, da se vratim ja Savi, Drini, Neretvi a Krku ostavljam
anam njima, nek se krkaju. (MPN)

Izraz *anam njima* odnosi se na hrvatske vojne formacije koje nisu odbranile Bosansku Posavinu i srpske vojne formacije koje nisu sačuvale Knin.

U primjeru (32) *anam oni* su također ‘mrski drugi’, ali ne izrijekom u odnosu na autoricu teksta, već u odnosu na osobu koja je tema iskaza i nje-ne istomišljenike:

(32) Pa, nema državnika ali ima čikaškog imama koji se u masama proslavio jer govori engleski (svjetsko a naše) i zna “šuknut’ *anam njima*”. (AKP50)

Kriterij za uspostavljanje granice između “prvih” i “drugih” i ovdje je vjerski, nacionalni ili politički ili je, pak, njihov spoj. Slično je i u primjerima (33) i (34):

(33) A šta je on zaista značio i predstavljao *anam njima* preko Drine najbolje govori podatak da niko, ama baš niko, čak ni najniži službenik iz vlasti nije došao u Mostar da prisustvuje njegovoj sahrani. (SZA)

(34) Nisu me nikada budili rano ujutro, da bih stigao na Bajram namaze. Današnjom pameću pomišljam da su moji igrali na sigurno, jer se nikada nije znalo hoće li baš u tom momentu kada su svi u džamiji, odnekud biti poslata granata da nas unesreći. Sa *anamonima* se nikad nije znalo. (JJJV)

U primjeru (33) izrijekom navedena informacija “preko Drine” ukazuje da su referent Srbi iz Srbije, a u izvoru JJJV navodi se dovoljno informacija (Podrinje, 1992, “Nama su komšije preko Drine za bajramluk donijeli rat, a iz kuća uzeli mir”...) koje ukazuju da je i u primjeru (34) u pitanju isti referent.

Riječ *anameni* u primjeru (35) označava ‘drugog’, s naznakom da taj drugi ima iskustvo nacizma, ali se ne može odrediti na osnovu kojeg je kriterija izdvojen kao drugi u odnosu na “prvog”:

(35) Misliš da se nacizam samo može desiti *anamonima*? (HST)

U sljedećim primjerima mogu se prepoznati općenita značenja ‘negativac’, ‘pokvarenjak’, ‘neko ko zaslužuje prijezir i osudu’, a možda i ‘šejtan, đavo’ u prenesenom značenju:

(36) Uz sve to vrat joj krase pozamašna masnica usled ugriza *anamonog* mušnjaka (Bože zar muškarci još nisu napredovali na evolucijskoj traci!!). (SSĐ)

(37) Poput groma me pogodila vijest da je neki tamo, *anamonaj*, nazovi menadžer restorana hotela Bosna na Ilidži, odbio u restoran pustiti grupu osoba sa intelektualnim poteškoćama, bez obzira što su ljudi unaprijed uredno napravili rezervaciju, rekli šta žele, koliko ih ima i šta će da slave. (AAM)

(38) Nije onda čudo što haman u svakoj državi na ovom svijetu (izuzev u Bosni) *anameni* na vlasti makar deklarativno uzdižu nauku i obrazovanje na pijedestal ključnog interesa države. (OVDM)

7.5.

U internetskim tekstovima s literarnom tendencijom ponekad se koriste izrazi tipa *anamon*:

(39) Pa bio je neki Mustafa gore, imao je ovako nos ko etažu, ono bio je polijep čojk, al ne moreš sa njim ni po je’ne. E, tolko se on pomustafio da nije ni cure više gledao, on je mešćini otišao *anamnjima*. (JQSZ)

(40) I tako psi reže okolo njega, a njemu prvo sinu u glavi da je potpuno crn pas *anamonaj*, a on eto ne vidi ništa bijelo niti bilo šta svijetlo na njima nego ga prostrijeli misao: “Eno ih, čopor šejtana oko mene reži!” (ETO)

U primjeru (39) izraz *anamnjima* odnosi se na homoseksualce, a u primjeru (40), kako i sam tekst potvrđuje, *anamonaj* znači ‘šejtan’.

U satiričnom tekstu “X-File No. 1: Slučaj pravovjernog pisca N. L.” Edin Salčinović navodi odlomak za koji tvrdi da potječe iz teksta *Boja povijesti* Nedžada Latića. U tom odlomku navode se tri iskaza u kojima se upotrebljavaju oblici leksema *anamoona*:

(41) Prema Hafizovim tvrdnjama napali su je *anamooni*, i on se borio sa njima. (ESX)

(42) Dok liječi muslimane od ovakvih bolesti, on se zapravo bori, i bije bitku sa *anamonjima*. (ESX)

(43) Oni, *anamooni* se znaju osvetiti ako im otkrivaš svjetove. (ESX)

Očigledno je da u svim primjerima *anamoona* znači ‘džin’. Salčinovićevi satirični komentari sadrže i fiktivni dijalog “pravovjernog pisca N. L.” i egzorcista nazvanog “Haker-hafiz”:

(44) U kompjuter mi je ušao *anamonaj*. Šta da radim, Haker-hafize?
Kakva je snaga dotičnog ifrita?” (ESX)

U dijalogu je eksplicitno potvrđeno da je riječ o “ifritu”, tj. džinu.

7.6.

Značajan broj upotreba riječi *anamon* i sličnih izraza zabilježili smo u komentarima na forumima i društvenim mrežama. Nekoliko je potvrda zabilježeno u sportskom diskursu, redovno sa negativnim značenjem, “morskog” ili “drugog”:

(41) Iako se u javnosti stvorila slika da Barbareza neće “*anamoni*”, a hoće “zaštitnici Bosne i Bošnjaka”, činjenice su potpuno drugačije. (EBB)

(42) ja nedavno rekoH gori su ovi naši od *anamnjih* (FSS1)

(43) Sve mogu shvatiti, ćorno ovaj, ogreb'o se onaj, uzeo taj, ukr'o *anamonaj* – ali da neko kaže da je rhm. Džubur bilo šta nečasno uradio, e to ne mogu da procesuiram. (FSS2)

(44) Jos kad bi *anamonom* objasnjav'o svoje postove ne bih nikad prica završila, jos jednom ga molim da me ne citira. (FSS3)

Tako je i u komentarima kojima tema nije sport:

(45) E, ja nabijem sve *anamone* i nista him ne cestitam. (RCF)

(46) Ovoga Titu smo zaboravili, *anamonog* nismo (FBV)

(47) Ovakva politika moze kreirati samo nove Mevlide, kojima je zao sto nisu ubili nijednog *anamonog*... (TMR)

(48) Ako se Bosnjakinja uda za *anamonog*, ona se odmah odrice svega svog, ako se Bosnjak ozeni *anamonom*, i on se opet odrice svega svoga, pa su nam djeca nekako uvijek: Miroljub, Slavoljub, Srboljub, Vuk itd.” (FT)

(49) Ovo je neko diverziju napravio sa *anamonog* foruma. (BF)

(50) Pred njima je jako tezak zadatak a to je da rezultatima rada i jednakim tretmanom svih gradjana, jednakom borbom za svakog gradjanina na svakom pedlju BiH gdje su prisutni ljudima izbiju iz glava “bolje da me moj jase, nego da me *anamonaj* nosi krkace”... (FK)

(51) Ceska je danas sredjena, moderna zemlja koja je najomiljenija destinacija bogatim Nijemcima i Britancima u “*anamonom*” bivsem bloku. (FK1)

U primjeru (47) može se prepoznati preciznije značenje “nemusliman”, u primjeru (48) ‘nebošnjak / nebošnjakinja’, a u primjeru (51) *anamonaj* znači ‘sovjetski, komunistički, istočni (blok)’.

U nekim se primjerima specifičnije značenje može izlučiti na osnovu naslova ili prethodnih replika u dijalogu. Naslov teksta koji je tema kome-

tara u primjeru (52) – *Egipćani u strahu: “Povorka faraona oživjeće stare kletve”* – olakšava da se nedvosmisleno prepozna značenje ‘šejtan, džin, đavo, vrag’:

(52) Ovi su vasi zar nisi otisao tamo jedino vi jos vjerujete u prikaza gatara prizivanje *anamnjih*” (NN)

Iskaz iz primjera (53) komentar je teksta čiji je naslov *Štićenima staračkog doma u Srbiji davali lijek za stoku*, tako da se jasno izlučuje značenje ‘Srbī’, tačnije ‘Srbijanci’:

(53) Ja nikako ne mogu osjetiti empatiju prema *anamonima*. (BF1)

Dijalog u primjeru (54) sadrži tri replike iz forumske rasprave naslovljene *Stvaranje malih fašista od djece – nenormalno, zar ne?*:

(54) – Za to se ipak treba pomuciti
Za pocetak moze i “dje si djede sakrio kokardu”
Ona je malo vise pocetnicka
– Kome ti to
– Pa ’ta ja znam kome
O kome pricamo?
Valjda o nekom *anamnjemu*, imaginarnom odojčetu? (FK2)

Na osnovu citata iz prve replike može se potvrditi značenje ‘četnik, sljedbenik četnika’, u ovom konkretnom slučaju mladi, na što upućuju izrazi “*odojče*” i “*početnik*”.

U primjeru (55) forumska se diskusija vodi o religijskim temama:

(55) – Njonjice, jesi religiozna?
Kako poimas sotonu, smrt, sve spomenuto?
– Men....gdje me nadje...mogla bih pisati o tome, ma hajde..
Pa recimo....religiozna, hm. Radije bih rekla tragac. Posljednjih godina.
A to vezano za “*anamonog*” :lol: , e to ti je jedan malo duzi elaborat, pa cu drugi put. (FK3)

Značenje riječi *anamonaj* u navedenom primjeru očigledno je ‘sotona’.

Dijalog u primjeru (56) vodi se među komentatorima istog teksta. Jedan se koristi nazivom *Napaćeni Bošnjko*, a drugi je *Anonimac*. Zanimljiv je po tome što se *Anonimac* sam prepoznaje kao *anamon* ili *anamonaj*:

(56) Napaćeni Bošnjko: Ništa sa *anamonima* ne želimo.

Anonimac: A mi kao sa vama bosanskim kromanjoncima želimo (PIZ)

Tekst koji je tema komentara govori o temi odnosa Bosne i Hercegovine i Hrvatske i držanja jednog političkog komentatora u vezi s tim odnosima. Na osnovu konteksta može se izlučiti zaključak da se u primjeru (56) riječ *anamon* ili *anamonaj* odnosi na Hrvata.

Sljedećem forumskom dijalogu tema su homoseksualci i različite povorke koje se organiziraju u gradovima. Uspoređena je LGBT “povorka ponosa” i tradicionalna povorka maturanata medrese:

(57) – Ako LGBT ne mogu, ne bi smjeli moći ni ovi maturanti.

– Jah. Djeca doživjela prekretnicu u zivotu i treba ih porediti sa *anamonima* (FK4)

Anamoni su, dakle, i u tom primjeru ‘homoseksualci’. To je značenje potvrđeno i u sljedećem forumskom objašnjenju, prividnoj definiciji:

(58) Nije i ne bi bio problem u homoseksualnosti, nje je odvajkada, i svaka, ma i najmanja sredina, ima nekog “*anamonog*” sto bi rekle babe, ali te i takve niko nikada nije mlatretirao, kinjio, tukao itd. (BLF)

U primjeru (59) navodi se jedna prava definicija riječi *anamoni* i opis upotrebe te riječi, kao i prateće gestikulacije:

(59) Nekad su Bosnjaci sve nemuslimane nazivali Vlasima, ali danas u govoru se obicno kaze “*anamoni*”, znaci svi oni koji nisu kako mi muslimani. Stari bosanski izraz anam – tamo, “*anamonaj*” – tamo onaj. Prilikom izgovora napravi se pokret rukom od sebe 20-30 cm, ali tako da je dlan okrenut prema tijelu. (SF)

Značenje je sasvim prozirno i ne treba ga posebno komentirati.

7.7.

U dvama smo primjerima zabilježili upotrebe riječi *anamon* ili *anamonaj* koje bi se mogle smatrati kreativnim, inovativnim:

(60) Namjesto jednog neprijatelja, ti sad imaš dva neprijatelja, *anamonog* koji te progoni, i *anamovog* koji te ne brani. (FAŽ)

(61) Kada je Sarajevska zima dobila 1998. Šestoaprilsku nagradu Grada Sarajeva i kada sam je dobio nagradu 2010., jedan mudar čovjek mi je poručio: “Teško vama sada, Ibrahimе, a i Sarajevskoj zimi. Neki *anamoni/e* shvataju to kao tvoju provokaciju.” Na to sam *anamonima* odgovorio knjigom Građanska pro/vokacija. (ZČS)

U primjeru (60) upotrijebljena je riječ *anamovaj*, koja je naizgled paradoksalna, jer se u njoj spaja prilog distalnog (*anam*) i zamjenica proksimalnog značenja (*ovaj*). Međutim, u kontekstu je upotrijebljena veoma vješto, a na osnovu konteksta i suprotnosti sa poznatim izrazom *anamonaj* njeno značenje postaje prozirno: *anamovaj* je ‘unutarnji neprijatelj’, ‘neprijatelj koji nije drugost’.

Oblik *anamon/e* primjer je upotrebe tzv. rodno senzitivnog jezika. Ta je pojava zabilježena jedino u primjeru (61). Značenje je uobičajeno ‘mrski drugi’.

7.8.

Analiza predstavljenih primjera pokazuje da *anamon* i slični izrazi imaju više od jednog značenja i da se mogu primjenjivati u mnogo konteksta i odnositi na raznovrsne referente. Prije svega, potvrđena su dva značenja koja smo pripisali tim riječima prije istraživanja: ‘šejtan, đavo, vrag, džin’ i ‘mrska drugost’. Potonje navedeno značenje može iskazivati različit intenzitet distance koju govornik u diskursu uspostavlja između sebe i referenta pa može iskazivati široku lepezu performativnih vrijednosti, od blagog prijekora do teške osude neizrecivog zla. To zavisi od referenta riječi i njegovih djela koja su predmet vrednovanja. Referenti, kako primjeri pokazuju, mogu biti veoma raznovrsni, a ističu se sljedeći: *izuzetak* (“*crna ovca*”), *neprijatelj*, *negativac*, *štetočina*, *pokvarenjak*, *četnik*, *Srbin*, *pravoslavac*, *Hrvat*, *homoseksualac*, *bludnik* (doduše, jedini potvrđeni primjer je u ženskom rodu).

Osim dvaju navedenih značenja ističe se i značenje “zaštitne formule”, odnosno upotrebe izraza sa željom da se zlo otkloni od govornika i prisutnih te ostane daleko od njih.

Na osnovu analize uočenih primjera moguće je utvrditi da su neki od izraza koje razmatramo riječi, a neki sintagme. To se u govoru pokazuje na osnovu naglaska, a u pisanju sastavljenim ili rastavljenim pisanjem izraza.

Još ne možemo potvrditi jesu li razmatrani izrazi imenice ili zamjenice ili i jedno i drugo. Uglavnom se mijenjaju kao zamjenice, ali se obično pojavljuju u službama karakterističnim za imenice. Zasad samo možemo biti sigurni da je bar u nekim upotrebama izraz *anamonaj* sigurno zamjenica, naprimjer, u konstrukcijama *ugriz anamonog mužjaka* (36) ili u “*anamonom*” *bivšem bloku* (51).

Potvrđeni primjeri upotrebe nisu dali dovoljno materijala da se rekonstruiraju cijele deklinacijske paradigme leksema *anamon* i sličnih izraza. Naročit problem u rekonstrukciji paradigmi predstavlja činjenica da riječi u izvorima nisu akcentirane pa nije jasno kada oblik upotrijebljen u tekstu predstavlja jedinicu *anamòni*, a kada *anamòni*, da li bi autor izgovorio *anamòna* ili *anamòna* i sl. U Tabeli 1 predstavljeni su svi potvrđeni oblici grupirani u paradigme kojima pripadaju. Osim potvrđenih, predstavljeni su i rekonstruirani oblici nominativa jednine, jer su nam potrebni da posluže kao ime paradigme. Potvrđeni oblici napisani su boldom. Oblici koji su potvrđeni, a teorijski se mogu različito akcentirati i tada pripadati različitim paradigmama pridruženi su tim paradigmama a napisani su boldom u zagradama.

Iz Tabele 1 može se vidjeti da su najpopunjenije paradigme oblika *anamon* i *anamonaj*, s tim što postoji problem da za oblike *anamonima* (D mn.), *anamone* (A mn.), *anamonima* (I mn.) i u većini slučajeva *anamoni* (N mn.) nismo sigurni kojoj paradigmi pripadaju. Makar za jedan oblik *anamoni* sigurni smo da pripada paradigmi leksema *anamon*, jer se u dva susjedna iskaza koriste oba oblika pa pretpostavljamo da autorica ne bi miješala paradigme na tako maloj distanci među tim oblicima (usp. primjer /9/). Čisto teorijski gledano, sporni oblici *anamonima* (D mn.), *anamone* (A mn.), *anamonima* (I mn.) pripadaju paradigmi leksema *anamonaj*. Tada se izgovaraju *anamòni* (D mn.), *anamòne* (A mn.), *anamòni* (I mn.). U njima se snažno osjeća da je završni dio riječi porijeklom pokazna zamjenica. Međutim, imamo snažnu intuiciju da se riječ *anamòn* mnogo udaljila od izvornog zamjениčkog značenja, da je zamjениčko značenje i porijeklo izbljedjelo te da

N	anamon	anamonaj	anamon	anamoonaaj	anamon	anamoonaaj	anamonaj	anamoonaaj	anamoona
G		anamonog							
D		anamonom	anamonjemu						
A	anamnjega	anamonog					anamo onoga		
V									
I									
L	anamnjemu	anamonom						anamonom	
N	anamòni	(anamòni)	(anamòni)	(anamòni)		(anamòni)			
G	anamnjih	anamonih							anamo onih
D	anamjima / (anamònima)	(anamònima)					anam njima		
A	(anamòne)	(anamòné)							
V									
I	(anamònima)	(anamònima)							
L			anamonjima						

Tabela 1

je postala prava imenica s prihvatljivim oblicima i *anamònima* i *anamnjîma* u D mn., naprimjer. To je teško dokazati na osnovu izoliranih neakcentiranih primjera. Stoga smo odlučili hipotezu testirati na podacima dobijenim od izvornih govornika. Da su potrebni dodatni podaci, pokazuju i oskudne potvrde razmatranih izraza u ženskom rodu te činjenica da za više paradigmi u Tabeli 1 nema potvrđenog oblika nominativa. U nastavku teksta predstaviti ćemo rezultate do kojih je dovela anketa sprovedena na više od stotinu izvornih govornika bosanskog jezika.

8.

Za potrebe istraživanja anketirano je 150 govornika. Oni su prigodni, ali nisu potpuno slučajni, jer smo od početka kontrolirali varijablu jesu li ispitanici završili neki filološki studij ili nisu. Od 150 ispitanika 52 je završilo filološki studij – najmanje 5 godina po “bolonjskoj shemi” ili 4 godine po “predbolonjskoj”. Mnogi od njih su doktori nauka, uglavnom poslom vezani za izučavanje jezika i književnosti i većinom su živjeli u bar dva mjesta preko 5 godina. U nastavku teksta zvat ćemo ih *profesionalci* ili *jezički profesionalci*, skraćeno PROF.

Drugu grupu (98 ispitanika) sačinjavaju govornici koji nisu završili jezički studij. Različiti su po zanimanju i stepenu obrazovanja, a neki od njih su studenti filoloških studija. Na njih ćemo u tekstu upućivati oznakom *neprofesionalci* ili *jezički neprofesionalci*, skraćeno NEPR.

Budući da se u većini primjera (1–61) upotreba riječi *anamon* i sličnih izraza vezuje za muslimansku sredinu, pretpostavili smo da će informacija o religiji ili religioznosti ispitanika biti značajna za zaključke o ispitivanim izrazima. To je varijabla koju nismo kontrolirali. Analiza rezultata pokazala je da je preko 140 ispitanika dalo odgovor da su muslimani ili ateisti ili agnostici s muslimanskim porodičnim zaleđem, a manje od 10 je odgovorilo drukčije ili nije odgovorilo nikako. Rezultati ankete, dakle, ne mogu pokazati koliko se upotreba riječi *anamon* i sličnih izraza razlikuje u jezičkoj upotrebi muslimana u odnosu na upotrebu u jezičkoj praksi kršćana ili jevreja, ali pokazuju velike razlike u jezičkoj praksi samih muslimana i upućuju na zaključak da religija nije ključni činilac za poznavanje izraza koje u ovom tekstu ispitujemo.

Preko 145 ispitanika odgovorilo je da im je maternji jezik bosanski, a manje od 5 neki drugi jezik (srpski, hrvatski, “srpsko-hrvatski”).

Ključna pitanja u anketi ticala su se upotrebe i poznavanja izraza koje istražujemo. To su pitanja 1 i 5:

1. Koristite li u govoru ili pisanju izraze **anamon**, **anamo on**, **anamo onaj** i sl.?
5. Da li ste čuli ili pročitali da drugi upotrebljavaju izraze poput **anamon**, **anamo on**, **anamo onaj** i sl. ili njihove ekvivalente ženskog roda?

Od 52 ispitanika iz grupe PROF 5 je dalo odgovore NE i NE, 30 odgovore NE i DA, a 17 odgovore DA i DA.

U grupi NEPR bilo je čak 25 upitnika s odgovorima NE i NE, 44 s odgovorima NE i DA te 17 odgovora DA i DA. U grupi NEPR bilo je i 12 upitnika koji su ocijenjeni kao nepouzdana ili neozbiljni, jer sadrže neke unutarnje nelogičnosti (naprimjer, ispitanik tvrdi da ne koristi oblike, nije čuo takve oblike, a onda nudi njihovo značenje ili primjere upotrebe) ili sadrže neki drugi znak da ispitanik nije pažljivo čitao instrukcije.

Kad se iz istraživanja isključi 12 nepouzdanih upitnika i 25 (NEPR) i 5 (PROF) upitnika u kojima je korektno odgovoreno sa NE i NE, koji nam ne mogu ponuditi dalje informacije, preostaje nam 108 upotrebljivih upitnika, koji nude mnogo informacija o značenju, upotrebi i oblicima riječi *anamon* i sličnih izraza. U Tabeli 2 predstavljeni su podaci o spolnoj i starosnoj strukturi ispitanika.

		PROF		NEPR	
		DA – DA	NE – DA	DA – DA	NE – DA
Spol	M	4	10	8	16
	Ž	13	20	9	28
Dob	do 30 god.	3	12	9	30
	31 – 50 god.	13	18	7	12
	preko 50 god.	1	0	1	2

Tabela 2

U specifičnim pitanjima u anketi traženi su podaci o oblicima koje ispitanici koriste ili su ih čuli, o upotrebi oblika ženskog roda, o značenju i,

napokon, o različitim padežnim oblicima. U nastavku rada predstaviti ćemo glavne podatke i zaključke do kojih smo došli analizom odgovora.

8.1.

Drugo anketno pitanje glasilo je:

2. Koji oblik / oblike tačno koristite?

anamon anamo on anamoon anamo onaj anamonaj
anamoona neki drugi oblik / oblike (dopisati):

Oblici koji su ponuđeni kao dio pitanja bili su nam poznati na osnovu pretrage korpusa i interneta i već su navedeni kao potvrđeni ili rekonstruirani u Tabeli 1. Ispitanici koji koriste neki od takvih izraza dali su sljedeće odgovore: *anamon* (27 odgovora), *anamo on* (4), *anamo onaj* (6) i *anamonaj* (7). Oblika je manje nego u Tabeli 1, a vidljiva je potpuna dominacija oblika *anamon*.

Dva su se pitanja ticala tuđe upotrebe istraživanih izraza. Najprije:

5. Da li ste čuli ili pročitali da drugi upotrebljavaju izraze poput **anamon**, **anamo on**, **anamo onaj** i sl. ili njihove ekvivalente ženskog roda?

Oni koji su odgovorili DA trebali su odgovoriti i sljedeće pitanje:

6. Koje ste oblike tačno čuli / pročitali u govoru / tekstovima drugih?
Ako se sjećate, možete dodati primjer.

Budući da u odgovorima na ova pitanja ispitanici svjedoče o tuđem govoru, a pritom ih većina sama ne koristi oblike o kojima su pitani, u upitnicima smo naišli na raznovrsne odgovore, gdje izrazi često nisu navedeni u nominativu jednine (citatnom obliku), već u kosim padežima, a ponekad je evidentno i nepotpuno razumijevanje pitanja. Tako su u nekim odgovorima napisane samo različite dijalekatske varijacije oblika priloga *onamo*, *tamo*, *tu* i sl.: *anamo* (10 puta), *anam* (3), *tude*, *tam*, *nanamo*, *tudam*, *goram*, *dolam*... Među riječima i izrazima navedenim u citatnom obliku opet dominira riječ *anamon* (43 puta), a zatim izrazi *anamo onaj* (24), *anamo on* (15), *anamonaj* (8), *anam on* (7) i *anam onaj* (6). U jednom upitniku zabilježen je jedinstven način pisanja: *anam-on*, *anam-ona*. Potvrđen je i izraz srednjeg roda *anamo ono*, ali je protumačen kao 'predmet koji je tamo', tako da nema značajnijih implikacija ni za gramatičke ni semantičke pojave kojima se bavimo u ovom radu. Zabilježeni su još i sljedeći oblici nominativa množine: *anamoni* (10

puta), *anam oni* (4), *anamo oni* (4) i *anamooni*. Sljedeći su izrazi zabilježeni u kosim padežima: *anamnjeg* (3 puta), *anamnjih* (3), *anam njega* (2), *anamo nje-mu*, *anamo njija*, *anamo njega*, *anamo njih*, *anamo onim*, *anamo njim*, *anamo njima*, *anam onim*, *anam njih*, *anamonom* i *anamonog*. Samo u jednom upitniku zabilježen je izraz *anamogaon*, u kome se osim očekivanih *anamo* i *on* pojavljuje i još jedno *ga*, koje ne doprinosi značajno značenju, ali još jedanput potvrđuje raznolikost koja postoji u bosanskom jeziku u vezi s “dvostrukim distalima”. Oblik *anamogaon* u upitniku je oprimjeren ovjerenim iskazima “Opet anamogaon (u smislu: ‘Opet on kojeg ne želim vidjeti’)” i “Koji mu je anamogaon? (u pogrdnom kontekstu: ‘Šta mu je?’, ‘Koji mu je vrag?’)”.

8.2.

Dva su anketna pitanja posvećena upotrebi “dvostrukih distala” u ženskom rodu. Pitanje 3 glasililo je:

3. Koristite li oblik / oblike iz pitanja 2 u ženskom rodu?

Od ispitanika koji su odgovorili DA očekivao se i odgovor na pitanje 4:

4. Napisati taj oblik / oblike ženskog roda.

Većina ispitanika koji koriste “dvostruke distale” u vlastitom izražavanju u muškom rodu koriste ih i u ženskom rodu, ali ne koriste ih svi. U upitnicima je najčešće naveden jedan oblik u ženskom rodu, a s njim je u korelaciji najčešće samo jedan oblik u muškom rodu. Tako je najčešća kombinacija ženskog i muškog oblika u upitnicima *anamona* : *anamon* (13 puta). Potom slijede *anamo ona* : *anamo on* (možemo akcentirati kao *ànamo òna*), *anamo ona* : *anamo onaj* (možemo akcentirati kao *ànamo ònā*) i *anamona* : *anamonaj* (pretpostavljamo akcent *anamònā*). Oblik *anamona* stoji u korelaciji s više muških oblika u 7 upitnika, *anamo ona* u 2, a *anam ona* u 1 upitniku. Za te izraze ne možemo ustanoviti siguran akcent pa postoji dilema je li u njih ugrađena lična ili pokazna zamjenica.

Ispitanici su izjavili da su u govoru i tekstovima drugih zapazili sljedeće oblike “dvostrukih distala” u ženskom rodu: *anamona* (19 puta), *anamo ona* (9), *anam ona* (4) i *anamoona* (1).

Može se zaključiti da među oblicima ženskog roda dominira oblik *anamòna*, a bar u jednom slučaju potvrđen je i oblik *anamònā*. U jednom upitniku naveden je oblik *anamonka*, koji je vjerovatno individualna kreacija, ali koji potvrđuje da se bar u intuiciji nekih govornika riječ *anamon* udaljila od značenja i oblika *on* i postala prava imenica.

8.3.

Jedno pitanje u anketi bilo je posvećeno padežnim oblicima “dvostrukih distala”. Osmišljene su rečenice u kojima je ostavljeno prazno mjesto koje treba biti popunjeno supstantivom u jedinstvenom padežnom obliku:

8. Izraze koje ste napisali kao odgovore na pitanja 2, 4 i 6 napisati na mjestima označenim trima tačkama (...) u obliku koji odgovara datom gramatičkom kontekstu, prema vašem jezičkom osjećaju. Ako smatrate da neki oblik ne postoji ili da postoji, ali ga vi ne znate, poslije završetka rečenice napisati NE POSTOJI, odnosno NE ZNAM.

U primjerima **A–G** očekuje se upotreba oblika u **jednini**, a u primjerima **H–N** u **množini**.

- A. Već danima je osjećao da ga napada
- B. Sve je činio da pronađe način da se sačuva od
- C. Uložili smo mnogo energije da napakostimo
- D. Kamo god krenem, naiđem na
- E. Dosta je i tebe bilo, ...! (oblik za obraćanje)
- F. Nećeš se više družiti s
- G. Nećemo više ni govoriti o

- H. Već danima je osjećao da ga napadaju
- I. Sve je činio da pronađe način da se sačuva od
- J. Uložili smo mnogo energije da napakostimo
- K. Kamo god krenem, naiđem na
- L. Dosta je i vas bilo, ...! (oblik za obraćanje)
- M. Nećeš se više družiti s
- N. Nećemo više ni govoriti o

Tabela 1, koja sadrži sve oblike koje smo potvrdili u pisanim izvorima, sadrži mnogo praznina. Dopune rečenica u pitanju 8 trebale su omogućiti dovoljno materijala da se popune sve praznine u paradigmama. Međutim, neki se oblici koriste češće, a neki rjeđe pa je vjerovatno da su mnogi ispitanici prvi put razmišljali o oblicima ili uopće o ovoj temi prilikom popunjavanja upitnika. Česti su odgovori NE ZNAM u svakom retku, a sko-

ro da nema upitnika u kome je na pitanje odgovoreno dosljedno. Jedino što je u vezi s ovim pitanjem u upitnicima sigurno jeste da su ispitanici nesigurni u upotrebi oblika i da je često miješanje paradigmi, naprimjer, nominativ jednine je *anamon*, a već genitiv *anamonog*. Također, činjenica da odgovori nisu akcentirani stvara dilemu u nekim oblicima, naprimjer, da li se oblik *anamoni* izgovara kao *anamòni* ili *anamõni*.

Odgovori su ujednačeni u vezi s postojanjem vokativa: ispitanici su sigurni da on ne postoji ili nisu sigurni da postoji. U odgovorima korisnika koji sami upotrebljavaju “dvostruke distale” ponekad se ponudi i odgovor za oblik vokativa, češće za množinu nego za jedninu, ali to je rijetko. Oblici vokativa su ili jednaki nominativu (najčešće) ili glase *anamone* ili *anamonu* (najrjeđe). U jednom je odgovoru za jedninski oblik data napomena: “Rekla bih: Šejtane jedan!”, što potvrđuje da je morfologija jača od želje ili potrebe za eufemističnim izražavanjem.

Odgovori na pitanje 8 djelimično su potvrdili jednu pretpostavku o promjeni riječi *anamõn* koju nismo mogli potvrditi na osnovu primjera iz pisanih izvora. Osim promjene *anamon*, *anamnjega*, *anamnjemu*..., u kojoj se komponenta *on* doživljava i mijenja kao lična zamjenica, ima naznaka da postoji još jedna paradigma promjene riječi *anamon*. Ta je paradigma u cijelosti ili djelimično potvrđena u odgovorima iz 10 upitnika. U nekim su od tih upitnika oblici iz te druge paradigme jedini navedeni i izvedeni su dosljedno te nema razloga za sumnju da je došlo do miješanja s nekom drugom paradigmom. Stoga sa sigurnošću možemo i akcentirati te oblike:

	jednina	množina
N	anamõn	anamòni
G	anamòna	anamónā
D	anamònu	anamònima
A	anamòna	anamòne
V	anamòne / anamònu	anamòni
I	anamònom	anamònima
L	anamònu	anamònima

Tabela 3

U nekim je upitnicima ipak došlo do miješanja oblika iz paradigme predstavljene u Tabeli 3 s oblicima u kojima se *đn* mijenja kao zamjenica, ali se i u tim upitnicima pojavljuju padežni oblici čiji se završeci ne podudaraju ni s oblicima lične zamjenice *đn* ni pokazne zamjenice *đnāj*, kakvi su G jd. *anamòna*, I jd. *anamònom*, G mn. *anamónā* i sl. Postojanje tog drugog tipa promjene riječi *anamòn* pokazuje da se ona značenjski dosta udaljila od značenja *đn* i da je prema toj promjeni morfološki postala prava *imenica*. Ako bismo pokazanu paradigmu uzeli kao valjanu, to bi značilo da nema nikakva osnova da se riječ *anamòn* s takvim tipom promjene u bilo kojem kontekstu smatra zamjenicom. U prilog ovakvu određenju govori i ranije spominjani oblik ženskog roda *anamonka*.⁶

Ovdje valja još jedanput napomenuti da je paradigma iz Tabele 3 potvrđena u svega 10 upitnika, što je prilično mali udio u njihovu ukupnom broju. Uz općenitu nesigurnost ispitanika u upotrebi oblika i činjenicu da nemamo dokaza da se takvi oblici (s takvim akcentom) koriste igdje u pisanom korpusu, moramo dopustiti mogućnost da se sumnja u valjanost takve promjene. Čak i ako su podaci u upitnicima potpuno sigurni i takva deklinacija gramatična, činjenica je da takva promjena riječi *anamòn* nije mnogo raširena u bosanskom jeziku. Ali je treba imati na umu, jer upozorava i podsjeća na činjenicu da se u jeziku stalno dešavaju promjene na svim nivoima.

S druge strane, ako se riječ *anamòn* mijenja tako da ima genitiv *anamnjèga*, ima osnova da se ona smatra zamjenicom. Međutim, čini se da i u takvim slučajevima u globalnom značenju riječi (složenice) *anamòn* ne dominira deiktičnost, premda je riječ sastavljena od dvije jedinice koje su porijeklom deiktici (*anam* i *on*). Stoga bi se ona, po našem mišljenju, i u tim slučajevima mogla smatrati *imenicom*. Promjena tipa N *anamòn*, G *anamnjèga*, D *anamnjèmu*... ne uklapa se ni u jedan poznati tip deklinacije imenica u bosanskom jeziku pa bi se, kako smo već nagovijestili, u teoriju mogla uvesti i *zamjenička deklinacija imenica* (pored deklinacija A, E, I, nulte i pridjevske).

9.

Ispitanici su u upitnicima dostavili obilje korisnih informacija o značenju i upotrebi “dvostrukih distala”. Na osnovu tih podataka mogu se veoma

⁶ Podsjećamo da je oblik *anamonka* potvrđen u samo jednom upitniku te da postoji velika vjerovatnoća da je individualna kreacija ispitanika.

dobro opisati njihove semantičke i pragmatičke vrijednosti. Pitanje o značenju postavljeno je ovako:

7. Šta, po vašem mišljenju, znači navedeni izraz / izrazi? Na koga / šta se odnosi? Kada i zašto se koristi? Odgovor možete formulirati u obliku definicije ili možete nabrojati na šta se odnosi (poželjno oboje). Možete za primjer navesti iskaze u kojima se izrazi koriste s tim značenjem. (Slovom **O** 'ovjereno' označite primjere koje ste čuli / pročitali, a slovom **K** 'konstruirano' primjere koje kreirate po osjećaju). Duljina odgovora nije ograničena.

U najvećem broju slučajeva pokazuje se da ispitanici imaju na umu ista značenja kad govore o bilo kojem izrazu koji se može smatrati "dvostrukim distalom". Upitnici pokazuju da različiti ispitanici pripisuju slična značenja i konstrukcijama *anamo on*, *anamo onaj* i sl. i riječima *anamon*, *anamona*, *anamonaj* i sl., svako prema svom iskustvu. Stoga u prezentaciji rezultata nećemo posebno odvajati značenja svakog navedenog oblika, nego ćemo značenja predstaviti zajedno, kao da se sva odnose na isti izraz, osim ako se pokaže da nešto treba posebno naglasiti.

Upitnici pokazuju da neki ispitanici ne doživljavaju izraze *anamo on* ili *anamo onaj* kao "dvostruki distal", odnosno jedinicu koja je postala nešto više od prostog zbroja dijelova, već upravo kao dvije deiktičke jedinice koje se tumače posebno. U takvim upitnicima pojavljuju se objašnjenja da *anamo* znači 'tamo', a *anamo onaj* i sl. znači 'onaj tamo'. To je, naravno, sasvim korektno tumačenje, ali se tako shvaćene konstrukcije ne mogu priznati kao "dvostruki distali", kojima se u ovom radu bavimo.

Podaci iz upitnika općenito pokazuju u velikoj mjeri podudaranje značenja "dvostrukih distala" koja su opisali ispitanici sa značenjima koja se mogu izlučiti na osnovu upotreba u pisanom korpusu (primjeri /1–60/).

Obično se u opisima značenja i upotreba "dvostrukih distala" navode dva ili tri različita značenja, a najčešće se spominju značenja koja smo ranije odredili kao "šejtan, đavo, vrag, džin' i 'mrski drugi' te upotreba izraza kao "zaštitne formule" kojom se nepoželjna pojava ili zlo žele udaljiti ili zadržati daleko od sudionika u govornom činu. Također se često navode značenja koja se mogu svrstati u semantičko polje 'negativac', naprimjer, 'zlobnik', 'pakosnik', 'zajedljivac' i sl.

Navest ćemo neke ilustrativne odgovore iz upitnika, u cijelosti ili važnije dijelove. Tekst je prenesen bez pravopisnih intervencija, kao što je i u prethodnim primjerima koji potječu iz izvora. Isticanja boldom su

naša. Oznaka *O* ukazuje na ovjerene primjere i upotrebe, a *K* na konstruirane.

(62) “govornik uglavnom želi izreći kakav **negativan stav** o trećem licu”

(63) “Čini mi se da se koristi onda kad se **ne žele imenovati subjekti**, tj. kada se govornik želi **ograditi od djela, stavova, mišljenja** koja pripadaju onima koje ne žele spomenuti vl. imenicom. Time se vjerovatno nastoji naglasiti da je pozicija iz koje govornik sudi i vrednuje takva da joj *anamo oni* ne mogu pripadati ni po čemu. U tom slučaju ovo treće lice i iz njega izveden deiktički prilog (ili njegova dijalekatska varijanta) pokazuju kako govorik **jezikom udaljava** sebe/svoj deiktički centar *ja* od onoga što pripada trećem licu. Treće lice pripada onome koji nije prisutan, a ako i jeste, onda govornik zanemaruje tu činjenicu i tako ga uklanja iz mogućnosti da s njima ostvari direktnu komunikaciju. Taj odnos centra i periferije pokazuje kako *ja* u odnosu na *on/oni* u trenutnom govornom činu ima moć da to uradi.”

(64) “*anam on* – **loša, negativna osoba, koja pravi probleme i radi neprimjerene stvari**; ima pogrdno značenje i predstavlja aluziju na **šejtana, đavola, vraga**; koristi se kada se žele istaknuti nečije negativne osobine, loš karakter i da su njegovi postupci izvan normi ponašanja; upotrebljava se da bi se izbjegla svojevrsna tabu riječ šejtan, vrag, đavo, pa se kaže *anamon*, a podrazumijeva sve ono što se vezuje za šejtane”

(65) “To je narodni izraz koji se koristi u situacijama kada govornik ima izuzetno **loše mišljenje** o osobi koju spominje pa ne želi da je spomene imenom ili, još češće, iz čega je ovo prvo vjerovatno i izvedeno, kada govornik govori o **šejtanu / đavolu**, ali ga, zbog vjere, običaja koji tako nalaže, ili straha, ne smije ili ne želi imenovati.”

(66) “Izraz sam čula da se koristi kada osoba ne želi iz ‘vjerskih’ razloga spominjati **šejtana ili đavla, džina** pa umjesto tih naziva kao vid ‘proklinjanja’ koristi se izraz *anamon*, kao i kada je riječ o nekoj osobi koja je **loša, čini loše** (u prenesenom

značenju – **osoba je đavo**) i umjesto spominjanja njenog ili njegovog imena koristi se ova fraza.”

(67) “Prema mom osjećaju, anamon (riječ većinom čujem u muškom rodu i u jednini) koristi se kada se govori o nekome ko pripada **drugoj skupini, obično vjerskoj**, kada se zbog **neprijateljskog odnosa** želi naglasiti da osoba ne pripada govornikovoju skupini.”

(68) “**vrag, šejtan**, naopak, prevarant, zao, pripadnik zlog, tajanstvenog svijeta
Izraz se koristi kada se govori o zlim osobama, nevaljalim, prevarantima, o nekom zlom i neobjašnjivom svijetu.”

(69) “ovi izrazi su **uvredljivog karaktera** za osobu koja je **pravoslavne konfesije** i najčešće se kao takvi upotrebljavaju kako bi se **ponizila** osoba te vjeroispovijesti.”

(70) “rak /bolest/ (o), **šejtan (o)**, nestašan (k), vjetropir(k), homoseksualac(o)”

(71) “**anamon – šejtan, osnovno značenje**
anamon, anamona – **omražena osoba**, kojoj se ne želi ni ime spomenuti, za nekoga ko je **učinio nešto što govornik smatra sramotnim**”

(72) “izraz označava / odnosi se na nekoga koga govornik iz nekog razloga ne želi imenovati, ili je ranije imenovan. U nekim slučajevima sam stekla dojam da izraz *anam on / anamon* **ima prezriv, negativan prizvuk** i odnosi se na osobu kojoj iz nekog razloga ne treba ni ime spomenuti.”

(73) “za eufemiziranje riječi koji označavaju težu dijagnozu (poput kancera i sl.) ili **eufemizam za šejtana/đavola**.
Primjer: Saznala je da joj je to ‘anamon’.”

(74) “**nepoznato biće, nešto kao džin ili šejtan.**”

(75) “Uglavnom se čuje u značenju – ljudi druge vjere (u muslimanskoj tradiciji obično na kršćane) O, u prenesenom značenju – nepoželjan, nepoželjna. O
Može se čuti i sa značenjem **šejtan, vrag. (K)**”

(76) “Izraz ima nekoliko značenja: 1. da označi neke osobe ili grupe ljudi s kojima se ne slažemo, koji ne misle kao mi, koje su nam **odbojne**, prema kojima ne gajimo simpatije; 2. (pežorativno) osobe **druge vjerske ili etničke provenijencije**.”

(77) “osoba sumnjiva morala, najčešće ženska (anamo ona, tamo ona)”

(78) “Po mom mišljenju, ovi i slični izrazi se koriste kao način **jezičkog / perceptivnog / vrijednosnog?! udaljavanja** onoga što je govornicima koji se koriste navedenim izrazima ipak blisko / bitno. Mislim da je u pitanju jezička taktika, slično Senijinom govoru iz Ponornice: ‘Eto ih tamo, neka rade šta hoće.’ Ono što je čovjeku nebitno, to obično prešuti; ono što mu je bitno, otvoreno kaže ili, kao u ovom slučaju, pokušava zakamufirati izrazima koji objekat o kojem se govori dovode u prizemnu ili čak podrumsku ravan u odnosu na subjekt iskaza. Odrednicom *anam* se jasno locira – smješta u dalji imaginarni prostor osoba – stvar s kojom imamo neku vezu, ali činimo napor da se ta nit učini tanjom. Iako po zvuku arhaični, izrazi se mogu često čuti u razgovoru običnih ljudi na svakidašnje teme iz bližeg društva, ali gotovo nikad u kontekstu nekih velikih tema. To će reći da se jezikom može neki komšija (prijatelj, poznanik, kolega s posla, konkurent u poslu...) učiniti manje vrijednim pa i dalekim, ali se to rijetko ovakvim izrazima čini s ozbiljnijim – krupnijim stvarima, jer, ma šta o tome mislili, ipak su obične, bliske stvari naša svakodnevnica, a razmišljanja o politici, na primjer, su tek izlet iz svega toga – ekskurzija.

Anamonaj se u sve petlja! (inače, to je blizak komšija) O

Anam oni su za sve krivi. (misli se na agresorsku stranu u posljednjem ratu) O

Anam ona je vazda rađala. (misli se na posebnu njivu) O”

(79) “Navedeni izraz u kontekstu u kojem sam ga ja čula (od svoje nane) označava osobu **druge vjere**. K: Udala se za anamnjeg. Također, znam da se upotrebljava u slučaju da ne želimo imenovati osobu koja boluje od neke teške bolesti (obično raka). Vjerovalo se da se tako zdrava osoba štiti od obolijevanja. K: Anamon se razbolio.”

(80) “Značenje – **uglavnom šejtan** ili onaj koji nije naš, **negativna konotacija**, nekad i **pripadnik druge vjere**.”

(81) “Moja nena rahmetli je koristila ovaj izraz kada bi govorila **o ratu i pripadnicima druge vjeroispovijesti**. Sem toga imamo izraz i za žensko lice u smisli žene koja radi u javnoj kući pa je anamo ona.”

(82) “Po mom mišljenju izraz objašnjava treće lice jednine, ali je stilski markiran na način da se koristi isključivo u određenom pogrđnom kontekstu.”

(83) “Ove izraze sam čula ranije u govoru starijih osoba. Starije osobe iz moje okoline su koristile ove izraze:

1. umjesto riječi **šejtan, vrag** ili pričajući o osobama povezanim sa crnom magijom (sahirima)
2. kada bi neko imao neko teško oboljenje: ‘Imala je, anamo u nje, rak.’, ‘To joj je bilo, anamo u nje, na licu.’”

(84) “O – čuo sam velik broj puta izraz ‘Anam oni’ kada se želi reći da se neka negativna pojava ili čin odnosi na **druge i drugačije kulture** koje se **nepomirljivo razlikuju** od naše kulture Bošnjaka muslimana. Uglavnom u razgovoru s ljudima kada ne želim imenovati cijelu naciju ili grupe ljudi, nego *išaretom* skrenemo pažnju da to nije naše npr. ne jedemo svinjetinu nego kažemo ‘to jedu *anam oni*’, gdje se može odnositi i na ljude koji su Bošnjaci porijeklom, ali ipak konzumiraju.”

(85) “Prema mome mišljenju i iskustvu ‘upotrebe’ ove riječi odnosno onoga što sam čula, tumačim navedeni izraz kao otklon od definiranja onoga drugoga sa ‘anamon’. Kao da ta druga pojava zbog stranosti, straha, ili iz nekog drugog razloga nije vrijedna pomena u punom imenu. U tom smislu, mogu navesti dva primjera iz sjećanja. Prvi je, kada je komšinica moje kolegice iz Srebrenice, starija nena, pričala o **Srbima**, govorila je ‘anam oni preko Drine’... Protumačila sam to na način da nisu bili vrijedni pomena, zbog genocida i svih užasa koji su zadesili narod u Podrinju... Drugi primjer, ne sjećam se tačno u razgovoru s kime, ali je bilo u kontekstu pominjanja

šejtana i zlih džina i naglašavanjem da “anam on može navratit čovjeka na bilo šta i pomutiti mu pamet’. Dakle, prema navedenim primjerima zaključila sam da se tim izrazom mogu označiti pojave od kojih se pravi otklon definisanja istih, iz različitih razloga – strah, nejasnoća pojave, stranost... a možda čak i zato što ih je i sam Bog prokleo (u kontekstu **šejtana**)”

(86) “...**šejtan, džin, neljudski zli oblik**, osoba lošeg ponašanja i obhođenja”

(87) “Po mom mišljenju značenje se veže za grupu ili pojedinca koji je **neistomišljenik** sa govornikom. Onaj koji želi stavovima nametnuti svoje prisustvo u socijalnim krugovima kojima ne pripada. Generalno ima konotaciju **nepoželjnog i drugačijeg**, koji ne pripada istim **kulturološkim okvirima**.”

(88) Odnosi se na osobe koje želimo spomenuti u lošem kontekstu, bez obzira da li se radilo o nekom nesretnom slučaju (K čuo sam da anamon ima rak), ili o nekoj nacionalnoj pripadnosti koja ima neetičnu pozadinu (K U ratu su anam oni ubijali djecu)”

(89) “To je izraz koji sam čuo od starijih ljudi, najčešće od svoje nene i većinom misle na **šejtana**. Isto tako nekad taj izraz koriste za osobe koji se **ne ponašaju dobro** po njihovom ukusu i tako po njima **poprimaju neke osobine šejtana**, odnosno loše osobine. Nisam siguran zašto, ali mislim da ne žele izgovoriti njegovo ime iz straha da će ga prizvati. Nekad tako slično u govoru izbjegava riječ za teške bolesti karcinom (rak), pa kaže ‘ono najgore’ ili čak ‘anamon.’”

(90) “U svakom primjeru korištenja navedenog izraza (koji sam čula), nosio je negativnu konotaciju. Uvijek sam pomenuti izraz čula u razgovornom stilu. Rekla bih da znači sljedeće: anamon – m. r.; drugi, **drugačiji od tebe sa negativnim prizvukom**;

K: Nemoj s njim, on je anamon. (u značenju **druge vjere**)

K: Anamon je sinoć kasno došao kući. (moja rahmetli majka je ovako govorila za dedu **kada je naljuti**)”

(91) “Anamon je riječ koja određuje toliko neprijateljsku figuru da joj se ime zamjenjuje izrazom anamon, koja istovremeno implicira daljinu (nije ovdje, anamo je, daleko).

- Odnosi se na **prokletog šejtana**,
- na pokvarene, nemoralne **inovjerce** i
- na generalno dokazano **lošu osobu** (silovatelj, ubica).”

(92) “u značenju **šejtan / sotona** ali i u značenju nestašnog čovjeka sličnih osobina

- ... **šejtan / sotona** nekada u značenju i **neprijatelja** – pogrdno
- podcjenjivački
- u smislu žene – rospiye – anamonje ili u smislu osobe koja se bavi gatanjem čaranjem zapisivanjem”

(93) “**pogrdno** nazivanje **drugih i drugačijih**, tačnije onih koji nisu isti kao mi”

(94) “U smislu imenice u množini označavaju neku **socijalnu izvitoperenost, nepoželjnost**, itd.”

(95) “Kada pričamo o nekome ko je **druge religije**”

(96) “Dati izraz sam uglavnom čula u negativnom kontekstu i u kontekstu sujevjerja npr. kada se govori o teškoj bolesti, raku ali se ne želi navesti, spomenuti pravi izraz zbog možda neke bojazni da će se to prenijeti na govornika ili da se smatra ‘ružnom’ i da se govori o njoj glasno ili takođe za nekog **negativnog, neprijatelja** (kao npr. kada u Harry Potteru ne žele izgovoriti ime Voldermort)”

(97) “suevjerje; kao da nekome ne spominje ime ili što bi rekli u narodu ‘ne budi primijenjeno’.

pr. Tako, izašlo mu nešto na licu, anamo njemu.”

(98) “pripadnik **druge konfesije**”

(99) “Anamo oni, kada se misli na **druge, drugačije**, pretežno na osobe homoseksualne orijentacije, ali često i na npr. **vehabijsku zajednicu, žene sa hidžabom**, a na koncu ove sam izraze čuo i kada je nedavno u fokusu medija bio **ravnogorski četnički pokret**.”

U nekim odgovorima ističe se značenje ‘drugi’, ali ispitanici ne potvrđuju negativnu konotaciju povezanu s tim značenjem:

(100) “u značenju onaj tamo, neki drugi, drugačiji od govornika i i sugovornika. **Ne mogu reći da sam osjetila neko posebno negativno značenje** u izrazu onamo onaj, već samo osjećaj da je taj ‘anamo’ drugi i drugačiji. Ovo sve je konstruirano iz mog osjećaja.”

(101) “Izraze sam čula sam od nene rahmetli. Odnosili su se na pripadnike i pripadnice druge vjere, **ali bez vrijeđanja** (iako meni sada zvuči kao vrijeđanje :D). Međutim, ne pamtim da je vrijeđala ako bi tako okarakterisala nekoga. Više u smislu, to je njen i njegov običaj, pravilo, to je nešto strano, tuđe, nije tako u nas, nije kako treba, nemoj prihvatati to ili primati sebi, nemoj se tako ponašati jer ne priliči tvome odgoju, karakteru, vjeri. Također, dodala bih i kontekst kada neko nešto pogriješi, kada se iskazuje ljutnja, kada se neispravno postupi. Postupak koji je upadljiv i nije lijep, možda. Čak, možda ima veze sa đavolima i šejtanima... Ne znam, sada na to gledam kao na drugost (hahaha)”

(102) “Referišemo se na nekoga ili neke koji su udaljeni od sudionika u razgovoru. Pričamo o nekome ko je daleko a zna se na koga mislimo, pri čemu lokacija nije bitna. Mislim da je implicirano to da je ta osoba **‘the other’ / ‘druga’ u smislu ličnosti**. Osoba je ‘anamo’ i ‘ona’, metaforički ‘udaljena’ od nas, po nekim karakteristikama.”

U ostalim se upitnicima pojavljuju varijacije predstavljenih odgovora.

9.1.

Razmotrimo najprije značenje ‘šejtan, vrag, đavo, džin’, potvrđeno u primjerima (64–66, 68, 70–71, 73–75, 80, 83, 85, 89, 91–92). To je značenje prisutno i u primjerima zabilježenim prilikom korpusne i internetske pretrage. U nekim se odgovorima dopušta i veći značenjski opseg pojma od šejtana i džina, pa se značenje proteže i na ‘nepoznato biće’ (74) ili ‘neljudski zli oblik’ (86), slično kao što se u primjeru (13) riječju *anamona* označava ‘vila’. U primjeru (66) tvrdi se da je ‘đavo’ osnovno značenje, a u primjerima

(66) i (89) smatra se da se riječ *anamon* koristi da označi osobe koje su “đavo u prenesenom značenju” ili osobe koje “poprimaju osobine šejtana”, što implicira da je značenje ‘šejtan’ primarno (usp. i /65/). Isto se značenje metonimijski proširilo i na ‘sihirbaze, vračare, osobe koje se bave crnom magijom’ (primjeri /83/ i /92/).

9.2.

Sljedeće važno značenje koje se ističe u većini odgovora u upitnicima označit ćemo kao ‘mrski drugi’. Upotreba riječi *anamon* i sličnih konstrukcija s tim značenjem implicira nespojivost stajališta i vrijednosti koje zastupa govornik (a ponekad i općedruštvena norma, prosjek, kao u /94/) i onih koje zastupa onaj na koga se riječ odnosi. Značenje ‘mrskog’ u objašnjenjima je zastupljeno izrazima poput *negativan stav* (62), *ne želi se imenovati* (63, 65), *jezikom se udaljava* (63, 78), *loše mišljenje* (65), *omražena osoba* (71), *prezriv, negativan prizvuk* (72), *neprijatelj* (92, 96) itd. Referent izraza u odnosu na korisnika izraza može biti “drugi” po veoma raznovrsnim kriterijima, ali u odgovorima iz upitnika najčešći je kriterij *vjeroispovijest* (67, 75, 76, 80, 81, 90, 91, 94, 98). U nekim je objašnjenjima i imenovano koja je “druga vjera” u pitanju (prva je, svakako, islam): u primjeru (69) spomenuta je pravoslavna vjera, a u primjeru (75) kršćani. Zanimljivo je da se “dvostruki distali” mogu odnositi i na pripadnike *drugog usmjerenja unutar iste vjere* (“vehabijska zajednica” u /99/) ili *praktikante određenog vjerskog propisa* (žene s hidžabom također u /99/). Kriterij razdvajanja “prvog” od “drugog” mogu biti *postupak* (sramotan postupak /71/, jedenje svinjetine /84/), *etnički kriterij* (76), *kultura* (84, 87), *mišljenje* (neistomišljenik /87/), *ideologija* (Ravnogorski četnički pokret /99/) itd. Različite mogu biti ilokucije činova nazivanja referenata “dvostrukim distalima”. U odgovorima se spominju proklinjanje (66), uvreda (69), poniženje (69), ali u nekim slučajevima označava i blažu kritiku (npr. u slučaju žene /“majke”/ koja se ljuti na svog muža u /90/). Najobuhvatniji opis navedene ilokucije bio bi: isticanje razlika i povećanje distance unutar diskursa između govornika i referenta na koga se izraz odnosi, pri čemu se podrazumijeva da govornik smatra da je baš on po nekom osnovu (obično moralnom) superioran.

9.3.

U mnogim se primjerima značenje riječi *anamon* i srodnih izraza može dekodirati kao ‘negativac’. U primjerima to potvrđuju izrazi *loša osoba* (64,

66, 91), *pravi probleme* (64), *loš karakter* (64), *naopak* (68), *prevarant* (68), *zao* (68), *lošeg ponašanja i ophođenja* (86) i sl.

9.4.

Među ostalim značenjima “dvostrukih distala” ističu se i značenje ‘rak (karcinom)’ (eufemizam), ali i “zaštitna formula” kojom se nastoji otkloniti zlo od sudionika u govornom činu (70, 73, 79, 83, 88–89, 96). Ispitanici su više puta izdvojili i značenje ‘osoba sumnjiva morala, bludnik’ (77, 81), koja se obično u upitnicima spominje u ženskom rodu, potom značenja ‘homoseksualac’ (70) te ‘nestašan, vjetropir’ (70), ali one se u različitim kontekstima mogu prepoznati unutar značenja ‘drugi’ i ‘mrski drugi’ ili ‘negativac’.

9.5.

Riječi i konstrukcije koje smo nazvali “dvostrukim distalima” mogu se u mnogim kontekstima odnositi na različite referente, ali se svi oni, po našem mišljenju, mogu smatrati dijelom značenjskog opsega pojmova “šejtan, đavo, vrag, džin”, ‘drugi’, ‘mrski drugi’, ‘negativac’, ‘rak’ te ‘zaštitna formula kojom se zlo koje se spominje u kontekstu želi zadržati daleko od sudionika u govornom činu.

10.

U ovom su radu opisane gramatičke osobine, značenja i pragmatičke odlike izraza sastavljenih od distalnog priloga *anamo* i oblika ličnih zamjenica *on, ona...* ili distalnih pokaznih zamjenica *onaj, ona...* Takve smo izraze nazvali “dvostruki distali”. U bosanskom jeziku postoji veći broj “dvostrukih distala”, a među njima se ističu *anamòñ, anamòña, anamòñaj, anamòñā* te *ànamo òñ* i *ànamo òñaj*. Neki od njih su riječi, a drugi su konstrukcije (sintagme). Iako se gramatički ponašaju različito, svi ti izrazi mogu imati ista značenja i iste pragmatičke odlike. Međutim, svi se oni upotrebljavaju veoma rijetko. Čak ih ne bilježi ni većina rječnika savremenog bosanskog jezika. Stoga smo istražili gramatičko, semantičko i pragmatičko ponašanje tih riječi. Zaključci su zasnovani na rezultatima korpusne i internetske pretrage (61 primjer upotrebe) i ankete sprovedene na 150 ispitanika.

U primjerima su potvrđena sljedeća značenja “dvostrukih distala”: ‘šejtan, đavo, vrag, džin’, ‘drugost’, ‘mrska drugost’, ‘negativac’, ‘rak’, a u nekim se slučajevima koristi kao “zaštitna formula” kojom se iskazuje želja da se zlo otkloni od govornika i prisutnih te ostane daleko od njih. Upotreba na-

vedenih izraza skoro uvijek podrazumijeva negativan stav govornika prema onome što je označeno riječju *anamon* i sličnim izrazima. Upotrebom takvih izraza govornik u diskursu uspostavlja distancu između sebe i referenta – govornik smatra da je baš on po nekom osnovu (obično moralnom) superioran. Cilj (ilokucija) takvih govornih činova mogu biti različite vrijednosti, od blagog prijekora, preko umjerene kritike, do stroge osude.

“Dvostruki distali” čiji dijelovi nisu srasli, poput *anamo on* ili *anamo onaj*, morfološki i sintaksički ponašaju se kao sintagme. Oni izrazi čiji su dijelovi srasli, kakvi su *anamon* i *anamonaj*, ponašaju se kao riječi, a u njima zamjenički dijelovi *on*, *onaj* i sl. zadržavaju zamjeničku promjenu. U desetak upitnika postoje naznake da se riječ *anamon* udaljila od svoje izvorne deiktiske prirode i da se može mijenjati kao prava imenica: N *anamòñ*, G *anamòna*, D *anamònu*... Međutim, budući da su u svim upitnicima ispitanici pokazali veliku nesigurnost u upotrebi padežnih oblika “dvostrukih distala” i sklonost ka miješanju (ukrštanju) paradigmi, podaci iz upitnika ne mogu se uzeti kao sasvim pouzdani.

Izvori

- AAM Alispahić, Amna (2016) “Može li jedan sto za invalide?”, <https://www.frontslobode.ba/vijesti/blog/91829/amna-alispahic-moze-li-jedan-sto-za-invalide>, posjećeno 12. 11. 2021.
- AKK Krzić, Aida (2017) “Kadr i Bedr”, <https://mizbijeljina.ba/vijesti/kadr-i-bedr/>, posjećeno 12. 11. 2021.
- AKP50 Kahrović-Posavljak, Amila (2014) “50 nijanski zelene”, <https://www.tacno.net/kolumna/50-nijansi-zelene/>, posjećeno 12. 11. 2021.
- AOB Okerić, Abdullah (2013) “Bošnjaci moraju znati ko su”, <http://igbd.org/?p=5121>, posjećeno 12. 11. 2021.
- BF <https://bosanski-forum.com/viewtopic.php?t=21886&start=26880>, 26. 1. 2020, posjećeno 12. 11. 2021.
- BF1 <https://bosanski-forum.com/viewtopic.php?f=34&t=1881&start=160>, 14. 8. 2020, posjećeno 12. 11. 2021.
- BLF <https://www.banjalukaforum.com/viewtopic.php?f=27&t=44158&start=220>, 19. 9. 2009, posjećeno 12. 11. 2021.
- DPK Prohić, Dino (2019) “Kako je nestao Bosanac sa stečka”, <https://www.tacno.net/banja-luka/kako-je-nestao-bosanac-sa-stecka/>, posjećeno 12. 11. 2021.

- DSK Sušić, Derviš (1966) “Kaimija”, u: *Pobune*, Veselin Masleša, Sarajevo, 59–112.
- DŽLS Latić, Džemaludin (2020) “Srebrenički Inferno”, *Stav*, br. 278, god. 6, 2. 7. 2020, str. 46–65.
- ĐBČ Bajraktarević, Đenana (2020) “Čovjek koji je tražio Zemlju”, <https://fenomenalno.com/covjek-koji-je-trazio-zemlju/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- ĐBO Bajraktarević, Đenana (2020a) “Oni koji jedu ljude”, <https://fenomenalno.com/oni-koji-jedu-ljude/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- ĐBŠ Bajraktarević, Đenana (2020b) “Šejtankutija”, <https://fenomenalno.com/sejtankutija/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- ĐBJ Bajraktarević Đenana (2021) “Jurjevski ćurlik”, <https://fenomenalno.com/jurjevski-curlik/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- ĐBN Bajraktarević, Đenana (2021a) “Nevina ili kriva?”, <https://fenomenalno.com/nevina-ili-kriva/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- ĐBP Bajraktarević, Đenana (2021b) “Poezija u Bunilu”, <https://glasbosanski.ba/poezija-u-bunilu/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- ĐBV Bajraktarević, Đenana (2021c) “Valja nekad i zaključat!”, <https://fenomenalno.com/valja-nekad-i-zakljucat/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- EBB Borovina, Edin (2021) “Barbarez je konačno shvatio da su ga Begić i Durić ‘nokautirali’”, <https://www.fokus.ba/sport/reprezentacija/barbarez-je-konacno-shvatio-da-su-ga-begic-i-duric-nokautirali/1975505/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- ESX Salčinović, Edin (2010) “X-File No. 1: Slučaj pravovjernog pisca N. L.”, (*Sic!*): *Časopis za po-etička istraživanja i djelovanja*, <https://sic.ba/satira/x-file-no-1-slucaj-pravovjernog-pisca-n-l/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- ETE Topalović, Enes (2020) “Epski junaci u Srebrenici”, *Stav*, br. 278, god. 6, 2. 7. 2020, str. 37.
- EZI Zubčević, Edin (2019) “Ima l’ izač’?”, https://nomad.ba/zubcevic_ima_l_izac, posjećeno 25. 11. 2021.
- EZO Zubčević, Edin (2020) “Od inšalah do mašalah”, <https://nomad.ba/od-insalah-do-masalah>, posjećeno 25. 11. 2021.
- EZN Zubčević, Edin (2021) “Ne okreći se, sine”, <https://nomad.ba/zubcevic-ne-okreci-se-sine>, posjećeno 25. 11. 2021.

- FAŽ Alispahić, Fatmir (2015) “Žrtvovanjem do očuvanja države Bosne i Hercegovine”, <https://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=56043>, posjećeno 25. 11. 2021.
- FBV Fb stranica *Vakat.ba*, 8. 8. 2013.
- FK <https://forum.klix.ba/bosna-i-hercegovina-f177/nasa-stranka-sve-to-ste-zeljeli-da-pitate-a-niste-t74553s46650.html>, 17. 11. 2020.
- FK1 <https://forum.klix.ba/bosna-i-hercegovina-f177/ceski-san-za-gastarbajtere-uvreda-ili-zivotna-sans-t30777.html>, 23. 11. 2006.
- FK2 <https://forum.klix.ba/razne-diskusije-f11/stvaranje-malih-fasista-od-djece-nenormalno-zar-ne-t139029s25.html>, 15. 10. 2015.
- FK3 <https://forum.klix.ba/religija-f16/aleister-crowley-t27261s25.html>, 30. 7. 2006.
- FK4 <https://forum.klix.ba/razne-diskusije-f11/povorka-ponosa-u-sarajevu-t155958s3000.html>, 18. 4. 2019.
- FSS1 <https://forum.sportsport.ba/viewtopic.php?p=4349042&sid=593e13060b1c248da83d0a172c944ef2>, 24. 6. 2015.
- FSS2 <https://forum.sportsport.ba/viewtopic.php?t=15191&start=29920>, 5. 2. 2021.
- FSS3 <https://forum.sportsport.ba/viewtopic.php?t=68&start=4860>, 10. 11. 2012.
- FT *Forum Tuzlarije*, <http://bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/forum/viewtopic.php?TopicID=1164305&page=1>, 3. 3. 2014.
- HST Sahačić, Haris (2014) *The Evil Itself*, <https://sahacicharis.com/visuals/writing/radio-essays/collection-2014/the-evil-itself/>.
- JJVV Jusufović, Jasmin Jusuf (2012) *Vremeplov*, <https://jasminjusufjusufovic.wordpress.com/2012/08/20/vremeplov/>.
- JQSZ J. Q. S. (2013) “Zašto je propala Bosna i Hercegovina”, <https://magazin.ba/ostalo/zasto-je-propala-bosna-i-hercegovina-13154.html>, posjećeno 25. 11. 2021.
- Korpus bosanskih tekstova na Univerzitetu u Oslu (Oslo korpus)*, <http://www.tekstlab.uio.no/Bosnian/Korpus2.html>.
- MČH Čustović, M. (2015) “Hafiz Sulejman ef. Bugari: Zapostavili smo dušu i postali izgubljeni”, <https://avaz.ba/vijesti/183255/hafiz-sulejman-ef-bugari-zapostavili-smo-dusu-i-postali-izgubljeni>, posjećeno 25. 11. 2021.

- MPN Posavac, Mujo (2018) “Ničija svijeća nije do sabaha”, <https://brcanske.wordpress.com/2018/07/17/nicija-svijeca-nije-do-sabaha/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- NN <https://www.nezavisne.com/novosti/svijet/Egipcani-u-strahu-Povorka-faraona-ozivjece-stare-kletve/654821> (komentar), posjećeno 25. 11. 2021.
- OHK Halilović, Osman (2020) “Keške i popara – bereketne mrve pejgamberskog sunneta”, <https://podrinjemedija.ba/2020/04/14/keske-i-popara-bereketne-mrve-pejgamberskog-sunneta/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- OVDM “Obrazovanje, vjeronauka i Djeda Mraz u Kantonu Sarajevo” (2011) <http://sarajevotrekker.blogspot.com/2011/05/obrazovanje-vjeronauka-i-djeda-mraz-u.html>, posjećeno 25. 11. 2021.
- PIZ <https://poskok.info/zasto-je-kazaz-odlucio-prestati-biti-intelektualac-odnosi-sarajeva-i-zagreba-bili-su-dobri-u-vrijememesica-hrvatska-sada-podrzava-hrvate-u-bih-i-to-kvari-nase-odnose/> (2021), posjećeno 25. 11. 2021.
- RCF <http://www.rogaticani.com/forum/viewtopic.php?f=20&t=148&st=720&st=0&sk=t&sd=a&view=print> (2013), posjećeno 25. 11. 2021.
- RKI Kadić, Rešad (1997) “Ilhamijin put u smrt”, u: *Ilhamijin put u smrt, Pripovijedanje o ljudskim sudbinama i paši Latasu, Gazi Husrevbeg, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, Izdavačka djelatnost El-Kalem, Sarajevo, str. 6–111.
- RKP Kadić, Rešad (1997a) “Posljednji Lubo”, u: *Ilhamijin put u smrt, Pripovijedanje o ljudskim sudbinama i paši Latasu, Gazi Husrevbeg, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, Izdavačka djelatnost El-Kalem, Sarajevo, str. 112–164.
- RKB Kadić, Rešad (2000) *Bašeskijin posljednji zapis*, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Izdavačka djelatnost El-Kalem, Sarajevo.
- SBP “Sulejman Bugari poslao bajramsku poruku: Budimo s Onim koji duše štima, Radiosarajevo.ba (2019), <https://radiosarajevo.ba/metromahala teme/sulejman-bugari-poslao-bajramsku-poruku-budimo-s-onim-koji-duse-stima/347173>, posjećeno 25. 11. 2021.
- SN <https://slobodni.net/t117745-26/> (2014)

- SSĐ SanSaray, “Đaltare” (2014), <https://sansaray.wordpress.com/2015/02/21/daltare/>, posjećeno 25. 11. 2021.
- SZA Zubanović, Sead (2013) “Aleksa Šantić: Velikosrpski “pesnik” i plagijator bošnjačkih narodnih pjesama”, posjećeno 25. 11. 2021.
- TMR *Twitter*, Muhamed Ramić, <https://twitter.com/RamicRamic1/status/691369436826189825>, 24. 1. 2016, posjećeno 25. 11. 2021.
- ZČS Čupović, Zdravko (2018) “Sarajevska zima, 34. put: Obavezno pogledajte animirane, kratke, dokumentarne i dugometražne filmove o ...”, *Start BiH*, <https://startbih.ba/clanak/sarajevska-zima-34-put-obavezno-pogledajte-animirane-kratke-dokumentarne-i-dugometrazne-filmove-o/95018>, posjećeno 25. 11. 2021.

Literatura

- Bugarski, Ranko (2003) *Uvod u opštu lingvistiku*, 2. izdanje, Čigoja štampa, XX vek, Beograd.
- Bulić, Halid (2018) *Pragmatički aspekti romana Ponornica Skendera Kulenovića*, Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli, Tuzla.
- Bulić, Refik (2009) *Rječnik pravopisnih, obličkih i akcenatskih nedoumica u standardnome bosanskom jeziku*, Bosanska riječ, Tuzla.
- Čedić, Ibrahim, Hadžem Hajdarević, Safet Kadić, Aida Kršo, Naila Valjevac (2007) *Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik u Sarajevu, Sarajevo.
- Halilović, Senahid (1996) *Pravopis bosanskoga jezika*, Preporod, Sarajevo.
- Halilović, Senahid, Ismail Palić, Amela Šehović (2010) *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
- Isaković, Alija (1992) *Rječnik karakteristične leksike u bosanskoj jeziku*, drugo izdanje, Svjetlost, Sarajevo.
- Jahić, Dževad (1999) *Školski rječnik bosanskog jezika, Trilogija o bosanskom jeziku*, knj. 3, Ljiljan, Sarajevo; ZE-Company, Zenica.
- Jahić, Dževad (2009) *Rječnik bosanskog jezika*, tom I, A–Ć, Bošnjačka asocijacija 33, Sarajevo.
- Kasumović, Ahmet (1991) “Jezički tabuizmi”, *Književni jezik* 20/3–4, Sarajevo, 207–210.
- Katnić-Bakaršić, Marina (2012) “Uloga zamjenica *mi* i *oni* u konstrukciji odnosa moći u diskursu”, *Bosanskohercegovački slavistički kongres I:*

Zbornik radova (knjiga 1), ur. Senahid Halilović i Mirela Omerović, Slavistički komitet, Sarajevo, 399–405.

Marković, Ivan (2012) *Uvod u jezičnu morfologiju*, Disput, Zagreb.

Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika, knjiga 1, A – Bogoljub (1959) Srpska akademija nauka, Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, dio I, A – češula (1880–1882) obradio Đura Daničić, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.

Šehović, Amela (2003) “Eufemizmi i tabu-riječi”, *Književni jezik*, 21, 1, 53–60.

Šehović, Amela (2012) *Jezik u bosanskohercegovačkim dramama (sociolingvistički pristup)*, Institut za jezik, Sarajevo.

Tafra, Branka (2004) “Dopune hrvatskoj gramatici”, *Jezik*, 51, 5, 169–176.

Upitnik za ispitivanje bosansko-hercegovačkih govora (1976) Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Sarajevo.

SUMMARY

Halid Bulić

DOUBLE DISTALS ANAMON AND ANAMONAJ AND RELATED EXPRESSIONS IN BOSNIAN

The paper describes the grammatical features, meanings and pragmatic features of expressions composed of the distal adverb *ànamo* and the forms of personal pronouns *òn, òna...* or the distal demonstrative pronouns *ònāj, ònā...* Such expressions are called “double distals”. In the Bosnian language, there are a number of “double distals”, and among them *anamòn, anamòna, anamònāj, anamònā, ànamo òn* and *ànamo ònāj* are of particular interest. Although they behave differently in terms of grammar, all of these expressions can have the same meanings and the same pragmatic features. However, they are used very rarely and are not even recorded in most dictionaries of the contemporary Bosnian language. Many Bosnian speakers are often uncertain about their inflections, but they usually know at least one of several meanings of these terms or know how to describe the appropriate contexts in which they are used. Therefore, the author has investigated the grammatical, semantic, and pragmatic behavior of these words. The conclusions are based on the results of a corpus and internet search (61 examples) and a survey conducted on 150 respondents.

Key words: *distal; pronoun; noun; deixis; speech act*